

Valstybinio audito ataskaita

PREKYBA ŽMONĖMIS – PREVENCIJA IR PAGALBA NUSIKALTIMO AUKOMS

2015 m. rugsėjo 14 d. Nr. VA-P-40-2-11

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

<u>TURINYS</u>	<u>2</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>3</u>
IŠVADOS	4
REKOMENDACIJOS	6
<u>IŽANGA</u>	<u>8</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>11</u>
<u>1. Nesukurta veiksminga prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės subjektų sistema</u>	<u>11</u>
1.1. Mažėja valstybės institucijų, dalyvaujančių įgyvendinant valstybės nustatytą tikslą – stiprinti kovą su prekyba žmonėmis	11
1.2. Neužtikrintas tinkamas valstybės ir savivaldybių institucijų bei nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimas	12
<u>2. Netinkamai organizuojamas uždavinio – vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją – įgyvendinimas</u>	<u>14</u>
<u>3. Netinkamai organizuojamas informacijos, susijusios su prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencija ir kontrole, rinkimas</u>	<u>17</u>
<u>4. Netinkamai organizuojamas pagalbos teikimas nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis</u>	<u>20</u>
4.1. Tinkamai nepasirengta nustatyti prekybos žmonėmis aukas	20
4.2. Šalies mastu nesukurtas nukentėjusiųjų nukreipimo pagalbai gauti mechanizmas	22
4.3. Nevertinama, ar buvo užtikrintas reikiamos pagalbos prekybos žmonėmis aukoms suteikimas	25
<u>PRIEDAI</u>	<u>30</u>

SANTRAUKA

Siekiant stiprinti kovą su prekyba žmonėmis, būtina ne tik atskleisti jau įvykdytus nusikaltimus, tačiau ne mažiau svarbu vykdyti veiksmingą prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją, užtikrinti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis teikimą. Jau daugelį metų prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė priskiriama prie nusikaltimų prevencijos ir kontrolės prioritetinių krypčių.

Valstybės kontrolė 2005 m. konstatavo¹, kad kovai su prekyba žmonėmis skiriamas nepakankamas dėmesys: nebuvo sudarytos reikiamos sąlygos iškeltiems tikslams pasiekti, nevertinama, kokiomis kryptimis turėtų būti plėtojama prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė.

2012 m.* priėmus sprendimą nerengti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos ir tam tikslui skirtas priemones nutarus planuoti Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane, nuogausta, kad nebus imtasi pakankamų priemonių prekybos žmonėmis nusikaltimų priežastims ir sąlygoms šalinti.

Vidaus reikalų ministerija, kaip nustatyta Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2013–2015 m. tarpinstituciniame veiklos plane, yra atsakinga už prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės priemonių įgyvendinimo koordinavimą; Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Užsienio reikalų ministerija vykdo priemones, kuriomis turėjo būti užtikrintas kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis teikimas, o Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos – prekybos žmonėmis prevencijos priemonės. Tarpinstitucinio veiklos plano prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės priemonėms įgyvendinti 2013 m. buvo skirta 69,2 tūkst. EUR, 2014 – 56,2 tūkst. EUR ir 2015 m. – 56,2 tūkst. EUR (iš viso 181,6 tūkst. EUR).

Audito metu siekėme įvertinti, ar tinkamai organizuojama prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė:

- ar sukurta prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės subjektų sistema;
- ar imamasi tinkamų ir pakankamų priemonių prekybos žmonėmis nusikaltimų priežastims ir sąlygoms šalinti;
- ar tinkamai organizuojama ir teikiama pagalba nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis.

Auditą atlikome Vidaus reikalų ministerijoje, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje, Policijos departamente prie Vidaus reikalų ministerijos.

Audito įrodymus rinkome apklausdami visas savivaldybes, ministerijas ir apskričių vyriausiuosius policijos komisariatus, bendravome su specialistais, teisėjais, prokurorais ir policijos pareigūnais, peržiūrėjome penkių nevyriausybinių organizacijų, įgyvendinančių Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamus projektus, skirtus teikti pagalbą nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis, visas turimas pagalbos teikimo bylas.

Atlikus auditą tenka konstatuoti, kad praėjus 10 metų nuo mūsų atlikto vertinimo, liko nebaigtos spręsti esminės problemos. Nesudarytos tinkamos sąlygos pasiekti valstybės iškeltą tikslą – stiprinti kovą su prekyba žmonėmis, nes nesukurta veiksminga prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės

¹ Valstybės kontrolės 2005-04-29 valstybinio audito ataskaita Nr. 2040-4 „Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės ir prevencijos 2002–2004 metų programa“.

* Data patikslinta 2015 m. spalio 9 d. (vietoje 2013 m. įrašyta 2012 m.).

subjektų sistema. Nevertinama, kokiomis kryptimis turėtų būti plėtojama prekybos žmonėmis prevencija ir ji vykdoma nepakankamai koordinuotai, todėl neužtikrinama, kad nuosekliai ir kompleksiškai būtų šalinamos esminės prekybos žmonėmis nusikaltimų priežastys ir sąlygos. Esama pagalbos teikimo sistema neužtikrina, kad visoms prekybos žmonėmis aukoms būtų suteikta reikiama pagalba: nepasirengta tinkamai atpažinti šio nusikaltimo aukas, nepakankamai reglamentuotas pagalbos teikimo organizavimas. Realioji pagalbos našta tenka tik nevyriausybiniams organizacijoms, nes valstybės institucijos apsiriboja valstybės biudžeto lėšų, numatytų pagalbai teikti paskirstymu.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame išvadas ir rekomendacijas, kurias tinkamai įgyvendinus būtų šalinamos esminės prekybos žmonėmis nusikaltimų priežastys bei sąlygos ir būtų tinkamai pasirūpinta šio nusikaltimo aukomis. Pateiktos rekomendacijos bus naudingos ir rengiant Lietuvos Respublikos Seimo 2015-05-07 nutarimu Nr. XII-1682 patvirtintos Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 m. programos įgyvendinimo tarpinstitucinį priemonių planą.

IŠVADOS

1. Nesukurta veiksminga prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės subjektų sistema:
 - 1.1. nenustatyta, kokios institucijos turėtų dalyvauti rengiant ir įgyvendinant tarpinstitucinius kovos su prekyba žmonėmis veiklos planus. Valstybės institucijos neįpareigotos pagal galimybes prisidėti siekiant valstybės iškelto tikslo – stiprinti kovą su prekyba žmonėmis. Vidaus reikalų ministerija 2012-05-17 kreipėsi į 27 institucijas su prašymu pateikti priemones tarpinstituciniame veiklos plane numatytiems tikslams ir uždaviniams įgyvendinti, tačiau priemonę vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją pasiūlė tik viena – Policijos departamentas (1.1 poskyris);
 - 1.2. neužtikrintas tinkamas valstybės, savivaldybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų, veikiančių prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje, bendradarbiavimas. Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinės darbo grupės, turėjusios užtikrinti minėtų institucijų bendradarbiavimą, sukurtos tik šešiose savivaldybėse, ir keturios iš jų veiklos nevykdė. Daugiau nei pusė savivaldybių 2011–2014 m. nevykdė jokių prekybos žmonėmis prevencijos priemonių, nes nevaldė informacijos apie prekybos žmonėmis nusikalstamumo statistiką, grėsmes ir rizikas, kitų institucijų vykdomas prevencijos priemones savivaldybės teritorijoje (1.2 poskyris).
2. Nesiimama tinkamų ir pakankamų priemonių, kad būtų nuosekliai ir kompleksiškai šalinamos esminės prekybos žmonėmis nusikaltimų priežastys ir sąlygos:
 - 2.1. nenustatyti prekybos žmonėmis prevencijos prioritetai ir kryptys, prevencijos uždavinys „vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją“ suformuluotas abstrakčiai, nenurodyta, ką planuojama pasiekti per tam tikrą laikotarpį (2 skyrius);
 - 2.2. Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo 2013–2015 m. tarpinstituciniame veiklos plane prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės, kuri laikoma prioritetine nusikalstamumo prevencijos sritimi, nustatytam uždaviniui „vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją“ įgyvendinti numatyta ir buvo vykdoma tik viena priemonė, kuri ir taip patenka į policijos kasdieninę veiklą (2 skyrius).

3. Esama pagalbos teikimo organizavimo tvarka neužtikrina, kad visoms prekybos žmonėmis aukoms būtų suteikta reikiama pagalba:
 - 3.1. tinkamai nepasirengta identifikuoti prekybos žmonėmis aukas. Vidaus reikalų ministerijos parengti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijai neužtikrina, kad policijos įstaigos ir institucijos, patvirtinusios minėtus kriterijus, vienodai vertintų, nuo kokių nusikalstamų veikų nukentėję asmenys laikytini prekybos žmonėmis aukomis. Dalis (86 proc. savivaldybių ir 67 proc. valstybės) institucijų, kurių darbuotojams gali tekti tiesiogiai bendrauti su asmenimis, galėjusiais nukentėti nuo prekybos žmonėmis, neturi patvirtintų identifikavimo kriterijų. Darbuotojams trūksta įgūdžių, kaip atpažinti prekybos žmonėmis aukas, tačiau tokio pobūdžio mokymų vykdyta nebuvo (4.1 poskyris);
 - 3.2. nepakankamai reglamentuota, kaip turėtų būti organizuojamas pagalbos teikimas, identifikavus prekybos žmonėmis auką: nenustatyta, kokios institucijos, kokiais atvejais, per kokį terminą ir kam turi perduoti informaciją apie nukentėjusįjį bei kokią informaciją ir koku būdu suteikti nukentėjusiajam (4.2 poskyris);
 - 3.3. nenustatyta, kaip turi būti įvertinamas pagalbos aukoms poreikis, neapibrėžta, kokiais atvejais asmenims, esantiems rizikos grupėse, ir kokia pagalba turi būti suteikiama (4.3 poskyris);
 - 3.4. nevertinama (ir pagal kaupiamą informaciją nėra galimybės įvertinti), ar vykdomomis priemonėmis buvo užtikrintas reikiamos pagalbos suteikimas prekybos žmonėmis aukoms (4.3 poskyris);
 - 3.5. nesudarytos galimybės, esant poreikiui, aukoms teikti psichologinę paramą baudžiamojo proceso veiksmų metu (4.3 poskyris).
4. Neužtikrinta, kad Lietuvoje būtų sukurta nepriklausomumo ir nešališkumo principus atitinkanti nacionalinio pranešėjo sistema ar lygiavertis mechanizmas, kaip buvo rekomenduota Ministro Pirmininko tarnybos (dabar Vyriausybės kanceliarija) ir Vidaus reikalų ministerijos užsakymu 2012 m. atliktame tyrime pateiktose nacionalinio pranešėjo sistemos įgyvendinimo Lietuvoje gairėse, todėl nesudarytos tinkamos prielaidos surinkti objektyvią ir išsamią informaciją apie Lietuvoje vykdytos kovos su prekyba žmonėmis bei pagalbos teikimo rezultatus, kurią Lietuva įsipareigojusi perduoti Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui:
 - 4.1. neatskirtos nacionalinio pranešėjo funkcijos (informacijos rinkimas, rezultatų analizė ir vertinimas) nuo Vidaus reikalų ministerijos vykdomų funkcijų, susijusių su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole (valstybės politikos formavimas prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje ir jos įgyvendinimo organizavimas). Abi šias funkcijas ministerijoje vykdo vienas asmuo (3 skyrius);
 - 4.2. nepakankamai reglamentuotas informacijos rinkimas:
 - 4.2.1. nenustatytos institucijos, vykdančios kovą su prekyba žmonėmis, todėl neaišku, iš kokių institucijų nacionalinis pranešėjas turi surinkti informaciją (3 skyrius);
 - 4.2.2. institucijos, vykdančios kovą su prekyba žmonėmis, teisės aktais neįpareigosotos kaupti informaciją apie vykdytą kontrolės ir prevencijos priemonių rezultatus, todėl dalis jų nepateikė prašomos informacijos ir nurodė, kad tokių duomenų nekaupė (3 skyrius).

REKOMENDACIJOS

Vidaus reikalų ministerijai:

1. Siekiant sukurti veiksmingą prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencijos ir kontrolės subjektų sistemą bei užtikrinti, kad nuosekliai ir kompleksiskai būtų šalinamos esminės prekybos žmonėmis nusikaltimų priežastys ir sąlygos:
 - 1.1. sudaryti institucijų, vykdančių kovą su prekyba žmonėmis, sąrašą, kuris būtų naudojamas renkant informaciją apie Lietuvoje vykdytų kontrolės ir prevencijos priemonių rezultatus ir rengiant priemonių planus Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 m. programoje numatytam uždaviniui – plėtoti veiksmingą kovą su prekyba žmonėmis – įgyvendinti (1.1 ir 4.2.1 išvados);
 - 1.2. nustatyti valstybės ir savivaldybių institucijų bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo būdus ir formas prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės veikloje (1.2 išvada);
 - 1.3. nustatyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencijos kryptis ir prioritetus, ir užtikrinti, kad būtų parinktos tinkamos ir pakankamos priemonės prevencinei veiklai vykdyti (2.1 ir 2.2. išvados).
2. Siekiant, kad prekybos žmonėmis aukos būtų identifikuotos ankstyvame laikotarpyje ir aukoms būtų suteikiama išsami informacija apie galimybę gauti kompleksinę pagalbą:
 - 2.1. numatyti ir vykdyti priemones (patikslinti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijus, organizuoti mokymus), kurios padėtų institucijų, susiduriančių ar galinčių susidurti su prekybos žmonėmis aukomis, darbuotojams identifikuoti prekybos žmonėmis aukas (3.1. išvada);
 - 2.2. nustatyti, kokia tvarka institucijos, identifikavusios prekybos žmonėmis auką, turėtų informuoti pagalbą teikiančias ir/ar kitas organizacijas ir kokią informaciją jos turi pateikti nukentėjusiajam (3.2. išvada).
3. Pertvarkyti šiuo metu Lietuvoje taikomą lygiavertį nacionalinio pranešėjo sistemai mechanizmą taip, kad būtų:
 - 3.1. atskirtos nacionalinio pranešėjo funkcijos nuo valstybės politikos formavimo bei jos įgyvendinimo organizavimo prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje funkcijų (4.1 išvada);
 - 3.2. nustatytas informacijos apie Lietuvoje vykdytos kovos su prekyba žmonėmis ir pagalbos teikimo rezultatus, kuri turi būti perduodama Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui, rinkimo mechanizmas (4.2 išvada).

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

4. Siekiant užtikrinti reikiamos pagalbos suteikimą prekybos žmonėmis aukoms:
 - 4.1. reglamentuoti, kaip turi būti įvertintas ir fiksuojamas pagalbos prekybos žmonėmis aukoms poreikis ir nustatyti, kokiais atvejais asmenims, esantiems rizikos grupėse nukentėti nuo prekybos žmonėmis nusikaltimų, ir kokia pagalba turi būti suteikiama (3.3. išvada);

- 4.2. nustatyti socialinės pagalbos suteikimo prekybos žmonėmis aukoms efektyvumo vertinimo kriterijus ir organizuoti vertinimo atlikimą (3.4 ir 4.2.2. išvados).
- 4.3. inicijuoti mokymus savivaldybių administracijų, policijos pareigūnų, sveikatos priežiūros, švietimo ir kitiems specialistams apie kompleksškai teikiamos pagalbos prekybos žmonėmis aukoms organizavimą ir teikimą savivaldybėse (3.1. ir 3.2. išvados).
- 4.4. įvertinti socialinių darbuotojų ar kitų specialistų, galinčių suteikti psichologinę paramą prekybos žmonėmis aukoms, dalyvavimo baudžiamajame procese tikslingumą ir esant poreikiui inicijuoti teisės aktų, reglamentuojančių baudžiamąjį procesą, pakeitimus (3.5. išvada).

Rekomendacijų įgyvendinimo planas pateiktas 5 priede.

IŽANGA

Prekyba žmonėmis yra viena rimčiausių nusikalstamų veikų pasaulyje. Ji suvokiama kaip vergijos forma ir pripažįstama vienu pagrindinių žmogaus teisių pažeidimų.

Europolo duomenimis, Europoje nuo prekeivių žmonėmis kasmet nukenčia apie 120 tūkst. žmonių. Kokie prekybos žmonėmis mastai Lietuvoje, tikslų duomenų nėra. Lietuvoje 2013 m. atliekamuose ikiteisminiuose tyrimuose buvo pripažinti nukentėjusieisiais nuo prekybos žmonėmis 78 asmenys, 2014 m. – 47 asmenys². Nevyriausybinių organizacijų teigimu, realus nukentėjusiųjų skaičius yra ženkliai didesnis. Pagal nevyriausybinių organizacijų pateiktą informaciją pagalba nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis 2013 m. buvo suteikta daugiau nei 300 asmenų, 2014 m. – beveik 250 asmenims. Be to, aukos ne visada laiko save prekybos žmonėmis auka, ne visada kreipiasi pagalbos, nežino, kur kreiptis, nemano, kad kas nors gali padėti.

Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. priimtoje Direktyvoje 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos prekyba žmonėmis apibrėžiama kaip „asmenų verbavimas, vežimas, perdavimas, laikymas ar priėmimas, įskaitant tų asmenų kontrolės perėmimą ar perdavimą, grasinant arba panaudojant jėgą ar kitokią prievartą, pagrobiant, sukčiaujant arba apgaule, piktnaudžiaujant padėtimi arba pasinaudojant asmens pažeidžiamumu, duodant arba gaunant pinigų ar naudos siekiant kitą asmenį kontroliuojančio asmens sutikimo, kai šios veikos tikslas yra išnaudojimas“. Žmonės parduodami seksualiniam išnaudojimui, priverstiniam darbui ir paslaugoms, organų donorystei, nusikaltimams daryti, elgetauti ir pan. Atsiranda ir naujų prekybos žmonėmis formų, tokių kaip fiktyvios vedybos, nepilnamečių išnaudojimas nelegalioms kovoms, moterų išnaudojimas surogatinei motinystei.

Siekiant, kad būtų sudarytos galimybės nuosekliai ir kompleksiškai šalinti esmines nusikalstamumo priežastis ir sąlygas, padidinti nusikaltimų prevencijos ir kontrolės veiksmingumą, Lietuvoje nuo 2003 m. įgyvendinama Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa³, kurios strateginis tikslas – sukurti naują nusikaltimų prevencijos ir kontrolės sistemos modelį. Nusikaltimų prevencija siekiama užkirsti kelią nusikaltimams, nustatant ir pašalinant bendrąsias nusikaltimų priežastis ir sąlygas, taip pat individualiai veikiant asmenis, kurie linkę daryti nusikaltimus ar ateityje gali tapti nusikaltėliais arba nusikaltimų aukomis, o nusikaltimų kontrolė – mažinti nusikalstamumą aktyviais teisėsaugos institucijų veiksmais ir teisinio baudžiamojo poveikio priemonėmis, taip pat aktyviomis administracinėmis, ekonominėmis, socialinėmis, kitokio pobūdžio priemonėmis.

Viena iš prioritetinių nusikaltimų prevencijos ir kontrolės krypčių yra prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė. Jos uždaviniai⁴:

- 1) skirti daugiau dėmesio socialinės pagalbos užtikrinimui asmenims, kurie dėl savo socialinės padėties, nepalankių buitinių sąlygų ar santykių šeimoje gali būti įtraukti į prostituciją ir tapti prekybos žmonėmis aukomis;
- 2) sukurti veiksmingą prevencijos priemonių ir kontrolės mechanizmą;

² Vidaus reikalų ministerijos 2013 m. ir 2014 m. Ataskaita apie situaciją kovos su prekybos žmonėmis srityje Lietuvoje

³ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003-03-20 nutarimu Nr. IX-1383.

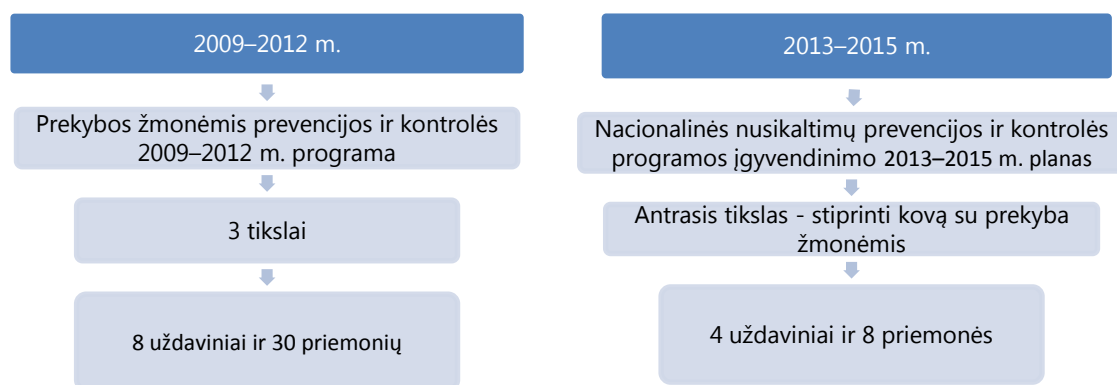
⁴ Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, 58 p.

3) užtikrinti informacijos apie prekybą žmonėmis paskleidimą visuomenėje ir perspėti galimas šios nusikaltimų rūšies aukas;

4) užtikrinti prekybos žmonėmis aukoms reabilitacijos galimybes, socialinę, psichologinę ir teisinę paramą.

Igyvendinant 2003 m. nacionalinę nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programą (toliau – 2003 m. programa), iki 2013 m. prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės priemonės buvo planuojamos rengiant atskiras prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programas. Nuo 2013 m. tokia programa nerengiama, priemonės suplanuotos Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane (toliau 2013–2015 m. planas). Vykdamas programas, atsakingais vykdytojais buvo 14 institucijų, o tarpinstituciniame veiklos plane numatytos tik 5 įgyvendinančios institucijos.

1 pav. Dokumentai, kuriuose numatytos prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės priemonės

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 2009–2012 m. programos ir 2013–2015 m. plano duomenis

Siekiant stiprinti kovą su prekyba žmonėmis, numatyti 4 uždaviniai: 1) vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją; 2) tobulinti viešosios policijos pareigūnų ir teritorinių darbo biržų darbuotojų kvalifikaciją prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais; 3) užtikrinti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikimą ir jų teisių apsaugą; 4) užtikrinti veiksmingą tarptautinį bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis.

Valstybės kontrolė, suplanuodama auditą, siekė įvertinti, ar pakanka planuojamų priemonių, kad būtų veiksmingai įgyvendinti uždaviniai (audito metu nagrinėjome 2 (iš 4) uždavinius – pirmą ir trečią), ar šalinamos tik prekybos žmonėmis nusikaltimams būdingos, t.y. specifinės priežastys ir sąlygos.

Tarpinstitucinio veiklos plano įgyvendinimo koordinatorių yra Vidaus reikalų ministerija. Numatytas prevencijos priemonės įgyvendina Policijos departamentas, pagalbos teikimą nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis organizuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, ją teikia projektų atrankos konkursus laimėjusios 5 nevyriausybinių organizacijos – Lietuvos „Caritas“, Dingusių žmonių šeimų paramos centras, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, Vyrų krizių centras ir ŽIV ir AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija, grįžtantiems į Lietuvą nukentėjusiesiems užsienio valstybėse pagalbą teikia Užsienio reikalų ministerija. Institucijos uždavinius įgyvendina iš joms skirtų valstybės biudžeto asignavimų.

Audito metu Seimas patvirtino Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programą⁵ (toliau 2015–2025 m. programa), įsigaliojusią 2015 m. liepos 1 d. Ja tęsiamas 2003 m. programos aktualių ir svarbių nuostatų įgyvendinimas. 2015–2025 m. programoje ir toliau numatyta vykdyti kompleksinę nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją, plėtoti prekybos žmonėmis prevencinį darbą, ypač gyvenamosiose vietovėse, kur aukštas nedarbo lygis, vaikų globos namuose, mokyklose, taip pat su asmenimis, kurių rizika nukentėti nuo šio nusikaltimo yra didesnė. Vienas iš 2015–2025 m. programos nustatytų uždavinių – plėtoti veiksmingą kovą su prekyba žmonėmis. Vyriausybė per tris mėnesius nuo Seimo nutarimo įsigaliojimo turi parengti 2015–2025 m. programos įgyvendinimo tarpinstitucinio priemonių plano projektą.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus⁶ ir Tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus⁷ (TAAIS). Atlikdami auditą darėme prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus. Audito metodai ir procedūros pateikti ataskaitos 1 priede.

Siekiant užtikrinti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis konfidencialumą, duomenys apie juos ataskaitoje pateikiami nuasmeninti – tokie, kad būtų negalima nustatyti duomenų subjektų tapatybės.

⁵ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015-05-07 nutarimu Nr. XII-1682.

⁶ Patvirtinta Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymu Nr. V-26 (2012-06-28 įsakymo Nr. V-171 redakcija).

⁷ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito įgyvendinimo gairės“ ir 3100-asis TAAIS „Veiklos audito gairės: pagrindiniai principai“ (<http://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=350>).

AUDITO REZULTATAI

1. NESUKURTA VEIKSMINGA PREKYBOS ŽMONĖMIS PREVENCIJOS IR KONTROLĖS SUBJEKTŲ SISTEMA

Siekiant nuosekliai ir kompleksiškai šalinti esmines prekybos žmonėmis nusikalstamumo priežastis ir sąlygas, racionaliai naudoti tam tikslui skiriamus valstybės išteklius, turi būti nustatyta nusikaltimų prevencijos ir kontrolės sistema, kurioje būtų aiškiai įvardyti subjektai, vykdančys prevencijos ir kontrolės funkcijas, ir nustatyti jų bendradarbiavimo būdai ir formos.

1.1. Mažėja valstybės institucijų, dalyvaujančių įgyvendinant valstybės nustatytą tikslą – stiprinti kovą su prekyba žmonėmis

Siekiant stiprinti kovą su prekyba žmonėmis ypač svarbu suburti kompetentingus subjektus, gebančius laiku imtis atitinkamų priemonių. Vidaus reikalų ministerijos atstovai susitikimo metu nurodė, kad institucijų, vykdančių prekybos žmonėmis prevenciją ir kontrolę, sąrašas yra aiškus, bet neįformintas jokių dokumentu. Pagal jų pateiktą informaciją prekybos žmonėmis prevenciją ir kontrolę vykdo 14 valstybės institucijų ir įstaigų (toliau – institucijos). Padėti koordinuotai įgyvendinti kovai su prekyba žmonėmis keliamus tikslus ir uždavinius buvo rengiamas tarpinstitucinis veiklos planas. Nustatyta, kad devynios iš VRM nurodytų valstybės institucijų dalyvavo vykdant 2009–2012 m. priemonių programą, o penkios – įgyvendinant 2013–2015 m. plano uždavinius, skirtus stiprinti kovą su prekyba žmonėmis (1 lentelė). Valstybės institucijų, įgyvendinančių minėtas prevencijos ir kontrolės priemones, nuomone, reikėtų į šių klausimų sprendimą įtraukti daugiau institucijų.

1 lentelė. Institucijos, dalyvaujančios prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės veikloje

	Institucijos pavadinimas	Įgyvendino priemones pagal 2009–2012 m. priemonių programą	Įgyvendino prevencijos ir kontrolės priemones pagal 2013–2015 m. planą
VRM įvardytos institucijos	Policijos departamentas	+	+
	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	+	+
	Lietuvos darbo birža	+	+
	Vidaus reikalų ministerija	+	+
	Užsienio reikalų ministerija	+	+
	Generalinė prokuratūra	+	-
	Švietimo ir mokslo ministerija	+	-
	Nacionalinė teismų administracija	+	-
	Migracijos departamentas	+	-
	Valstybės sienos apsaugos tarnyba	-	-
	Vaiko teisių kontrolieriaus įstaiga	-	-
	Valstybinė darbo inspekcija	-	-
	Sveikatos apsaugos ministerija	-	-
	Lietuvos savivaldybių asociacija	-	-

VRM neįvardytos institucijos	Teisės institutas	+	-
	Teisingumo ministerija	+	-
	Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba	+	-
	Socialinių paslaugų priežiūros departamentas	+	-

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 2009–2012 m. programos ir 2013–2015 m. plano duomenis

Atkreipėme dėmesį, kad keturios valstybės institucijos, vykdžiusios 2009–2012 m. programos priemones, nenurodytos Vidaus reikalų ministerijos pateiktame prekybos žmonėmis prevenciją ir kontrolę vykdančių institucijų sąrašė.

Audituojamu laikotarpiu prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės priemonės vykdė ne tik tos institucijos, kurioms buvo pavesta įgyvendinti 2009–2012 m. programos ir 2013–2015 m. plano uždavinius. Pvz., Sveikatos apsaugos ministerija dalyvavo prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės veikloje: finansavo NVO ir vykdė švietėjišką veiklą. Kadangi ši ministerija nebuvo tarp priemonės įgyvendinančių institucijų nei 2009–2012 m. programoje nei 2013–2015 m. plane, todėl Vidaus reikalų ministerija nekoordinavo nei tokių priemonių planavimo, nei vykdymo.

2003 m. programos 49.2 p. nurodyta, kad nusikaltimų prevencijos ir kontrolės veikloje turėtų aktyviai dalyvauti Švietimo ir mokslo ministerija, bet jos nėra tarp 2013–2015 m. plano priemonių įgyvendintojų. 2011–2014 m. ministerija nevykdė jokių specialiųjų priemonių prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje ir neteikė pasiūlymų dėl jų vykdymo. Ministerijos nuomone, jai nėra tiesiogiai priskirtų minėtų funkcijų.

Kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse nacionalinius kovos prieš prekybą žmonėmis veiksmų planus įgyvendina daugiau institucijų, nei Lietuvoje.

Pavyzdys

Austrijos, Bulgarijos, Danijos, Rumunijos, Slovakijos nacionalinius kovos prieš prekybą žmonėmis veiksmų planus, kaip ir Lietuvoje, įgyvendina Vidaus reikalų ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, tačiau minėtose valstybėse prie veiksmų plano įgyvendinimo prisideda ir Sveikatos apsaugos ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Austrijoje, Bulgarijoje – Teisingumo ministerija, savivaldybės, Slovakijoje – Prokuratūra.

Jei būtų įvertintos visų valstybės institucijų galimybės prisidėti prie bendro tikslo siekimo ir aiškiai nustatytas valstybės institucijų vaidmuo ir atsakomybė, būtų sudarytos tinkamos prielaidos parengti veiksmingą priemonių planą.

1.2. Neužtikrintas tinkamas valstybės ir savivaldybių institucijų bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas

Pagal Vietos savivaldos įstatymą⁸ savivaldybės dalyvauja ir bendradarbiauja, kurdamos ir įgyvendindamos nusikaltimų prevencijos programas. Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas⁹ nustato, kad valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimas su NVO gali būti įgyvendinamas kuriant bendras darbo grupes spręsti konkrečius klausimus.

⁸ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994-07-07 Nr. I-533 (2008-09-15 įstatymo Nr. X-1722 redakcija), 6 str. 1 d. 34 p. (2013-07-02 įstatymo Nr. XII-460 redakcija).

⁹ Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, 2013-12-19 Nr. XII-717, 5 str. 1 d. 2 p.

Kaip įtraukti savivaldybes ir nevyriausybinės organizacijas į valstybės tarpinstitucinių veiklos planų rengimą ir vykdymą, teisės aktai nenustato. Valstybės kontrolė anksčiau, vertindama tarpinstitucinių veiklos planų sudarymą ir vykdymą, konstatavo, kad nenustatyta, kaip turi būti rengiami minėti planai, jeigu juos vykdančias dalyvaus privataus sektoriaus ir kiti subjektai. Vyriausybei pasiūlyta spręsti šį klausimą.

Nustatyta, kad beveik visose (98 proc.) savivaldybėse nėra bendradarbiavimo sutarčių prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais su valstybės institucijomis, o 88 proc. savivaldybių neturi bendradarbiavimo sutarčių su NVO.

Siekiant skatinti savivaldybių, valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą, 2009 m. dešimtyje didžiausių savivaldybių planuota¹⁰ sukurti prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinės darbo grupės. Jas sukurti ir į jas įtraukti teisėsaugos institucijų, savivaldybių, nevyriausybinių organizacijų ir kitų institucijų atstovus, turėjo Policijos departamentas kartu su savivaldybėmis. Koordinacinių darbo grupių paskirtis:

- nustatyti pagrindinius veiksmus, lemiančius prekybą žmonėmis savivaldybėje;
- pagal galimybes inicijuoti ir organizuoti prekybos žmonėmis prevencijos priemones;
- užtikrinti kompleksinę socialinę pagalbą nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis savivaldybėje;
- spręsti kitas su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole susijusias problemas.

Nustatyta, kad šešiose (iš 10) savivaldybėse buvo sudarytos koordinacinės darbo grupės, bet keturios iš jų nebuvo susirinkusios nė karto.

Pavyzdys

Tauragės r. savivaldybėje darbo grupė sudaryta 2008 m., tačiau nė karto neposėdžiavo. Savivaldybė neturėjo informacijos apie prekybos žmonėmis statistiką, todėl buvo manoma, kad tokios problemos savivaldybėje nėra. Pagal policijos pateiktus duomenis, Tauragės apskrityje 2013–2014 m. laikotarpiu 17 asmenų pripažinta nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis nusikaltimų.

Kauno miesto savivaldybėje darbo grupė buvo sudaryta 2012 m., ji susirinko tris kartus. Darbo grupė Klaipėdos miesto savivaldybėje buvo sudaryta 2009 m., posėdžiavo 8 kartus. Tai vienintelė darbo grupė, planuojanti susirinkti reguliariai ateityje. Klaipėdos miesto koordinacinė darbo grupė turi nuostatus, į sudėtį įeina savivaldybės, valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų atstovai. Pagal pateiktus posėdžių protokolus¹¹ galima matyti, kad darbo grupė svarstė bendradarbiavimo, įstatymų įgyvendinimo, pagalbos teikimo, nukentėjusiųjų identifikavimo, informacijos apsikeitimo, organizavimo ir koordinavimo sistemos tobulinimo klausimus ir individualius nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nusikaltimų atvejus. Paskutiniame posėdyje buvo priimtas sprendimas susirinkti kas ketvirtį, net ir neturint konkretaus svarstomo klausimo, nes bendraujant kyla vertingų minčių ir pasiūlymų. Toks bendradarbiavimo skatinimas ir siekis jį tobulinti turėtų būti gerosios praktikos pavyzdys kitoms savivaldybėms.

Savivaldybių institucijos, įgyvendindamos savarankiškas funkcijas, turėtų rengti ir įgyvendinti

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-09-09 nutarimu Nr. 1104 patvirtinta Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programa, 17 p.

¹¹ Klaipėdos darbo grupės posėdžių protokolai: 2012-01-11 Nr. 12-01, 2012-01-18 Nr. 12-02, 2012-07-19 Nr. 12-03, 2012-12-04 Nr. 12-04, 2013-03-01 Nr. ADM-101, 2013-09-03 Nr. ADM-420, 2014-02-04 Nr. ADM-65, 2014-11-14 Nr. ADM-630.

savivaldybės lygmens aktualiausių nusikaltimų rūšių prevencijos ir kontrolės programas, dalyvauti valdant nusikaltimų prevenciją ir kontrolę, formuojant nusikaltimų prevencijos ir kontrolės savo savivaldybių teritorijose politiką¹². Savivaldybės teigia, kad joms trūksta informacijos, metodinių rekomendacijų, susijusių su prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės vykdymu ir bendradarbiavimo su valstybės institucijomis šioje srityje. Pagal apklausos rezultatus daugiau nei pusė savivaldybių 2011–2014 m. nevykdė jokių prekybos žmonėmis prevencijos priemonių ir nevaldo informacijos apie šių nusikaltimų statistiką, priežastis ir sąlygas. Valstybėje prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė laikoma prioritetine sritimi, bet tik keturiose (iš 60) savivaldybėse (Panevėžio m., Joniškio r., Neringos ir Šalčininkų r.) prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencija laikoma prioritetine kryptimi. Tik viena jų (Joniškio r.) turi parengusi savivaldybės prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programą.

Jeigu savivaldybėse būtų veiksmingos prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinės darbo grupės, arba būtų nustatyti kiti savivaldybių ir valstybės institucijų bei NVO bendradarbiavimo būdai bei formos, būtų sudarytos prielaidos keistis informacija ir veiksmingiau spręsti su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole susijusias problemas.

2. NETINKAMAI ORGANIZUOJAMAS UŽDAVINIO – VYKDYTI PREKYBOS ŽMONĖMIS NUSIKALTIMŲ PREVENCIJĄ – ĮGYVENDINIMAS

Vienas 2013–2015 m. plane nustatytų tikslo stiprinti kovą su prekyba žmonėmis uždavinių – vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją. Uždavinys suformuluotas abstrakčiai, nenurodant siekiamo rezultato, kurį pasiekus uždavinys bus laikomas įgyvendintu. Vidaus reikalų ministerija kaip koordinuojanti institucija¹³ turėjo užtikrinti, kad būtų parinktos tinkamos ir pakankamos priemonės šiam uždaviniui įgyvendinti. Prevencijos priemonės turi padėti šalinti prekybos žmonėmis nusikaltimų priežastis ir sąlygas ir mažinti didesnės rizikos asmenų, galinčių tapti šio nusikaltimo aukomis, skaičių. Priklausomai nuo prekybos žmonėmis formų, nurodytų Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, gali skirtis nusikaltimų priežastys, sąlygos ir didesnės rizikos asmenų grupės. Pvz., emigravusių tėvų vaikai ir vaikai iš globos namų dažniau nei kiti vaikai nukenčia nuo prekybos žmonėmis nusikaltimams daryti ar elgetauti, o bedarbiai dažniau tampa prekybos žmonėmis priverstiniam darbui aukomis. Nusikaltimų raiškos specifika skiriasi atskirose vietovėse. Prokurorų teigimu, Klaipėdos mieste dažniausiai prekyba žmonėmis vykdoma prostitucijai, o Tauragės – nusikalstamai veikai.

VRM organizuodama 2013 – 2015 m. TVP parengimą raštu¹⁴ kreipėsi į 27 institucijas su prašymu pateikti priemones TVP numatytiems tikslams ir uždaviniams įgyvendinti. Į VRM teiktą raštą atsakė visos institucijos, tačiau priemonę vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją

¹² Valstybės kontrolės 2015-02-27 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-P-40-8-2 „Lietuvos Respublikos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai 2013 metais tarpinstitucinio 2013–2014 metų veiklos plano įgyvendinimo vertinimas“ (prieiga per internetą <http://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3307>).

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-06-06 nutarimu Nr.827 patvirtinta Strateginio planavimo metodika, 21 p.

¹⁴ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2012-05-17 raštas Nr. 1D-3355(12) „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės bei prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės programų tarpinstitucinių veiklos planų rengimo“.

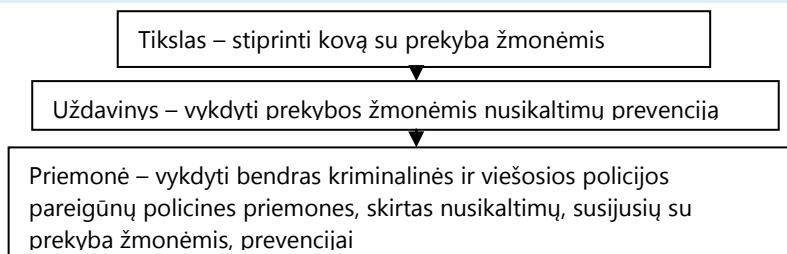
pasiūlė tik viena – Policijos departamentas. VRM teiktame rašte institucijoms nebuvo įvardinti prekybos žmonėmis prevencijos prioritetai ir kryptys, tik buvo nurodytas siekiamas tikslas – stiprinti kovą su prekyba žmonėmis. Atkreipėme dėmesį, kad Teisės institutas, kuris dalyvavo įgyvendinant 2009–2012 m. programą, priemonių, skirtų įgyvendinti prekybos žmonėmis prevencijos uždavinį 2013–2015 m., nepasiūlė, motyvuodamas tuo, kad VRM siūlomas prevencijos priemonių planavimo būdas yra neracionalus. Jų manymu, pirmiausia reikėtų nustatyti strategines prevencijos kryptis ir prioritetus, o paskui planuoti reikalingas priemones tose kryptyse. Tačiau VRM neatsižvelgė į gautus siūlymus ir parengė 2013–2015 m. plano projektą, kuriame uždaviniui „vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją“ įgyvendinti buvo nurodyta tik viena Policijos departamento pasiūlyta priemonė bei pateikė projektą derinti. Derinimo metu buvo gautos pastabos:

- Ministro Pirmininko tarnyba (dabar Vyriausybės kanceliarija) siūlė¹⁵ patikslinti tikslų formuluotes. Taip pat siūlė atkreipti dėmesį į uždavinio – vykdyti prekybos žmonėmis prevenciją – priemonių tinkamumą, nes pateikta priemonė nėra pakankama tikslui ir uždaviniui įgyvendinti;
- Pagal Finansų ministerijos pateiktą¹⁶ pastabą, tikslas – stiprinti kovą su prekyba žmonėmis – nepamatuojamas.

Pagal minėtas pastabas nei 2013–2015 m. plano tikslo, nei uždavinio formuluotės patikslintos nebuvo. Minėtam uždaviniui įgyvendinti daugiau priemonių, nei nurodyta projekte, taip pat nenumatyta.

Tokiu būdu Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo 2013–2015 m. tarpinstituciniame veiklos plane, prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės, kuri laikoma prioritetine nusikalstamumo prevencijos sritimi, nustatytam uždaviniui „vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją“ įgyvendinti numatyta tik 1 priemonė (2 pav.).

2 pav. Prekybos žmonėmis prevencijos tikslai, uždaviniai ir priemonės

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo 2013–2015 m. tarpinstitucinio veiklos plano duomenis

Prevencijos vykdymas pagal Policijos veiklos įstatymą¹⁷ patenka į policijos kasdieninę veiklą, todėl policinių priemonių¹⁸ numatymas TVP, mūsų nuomone, neduoda pridėtinės vertės. Priemonei vykdyti planuota kasmet iš Policijos departamento skiriamų valstybės biudžeto

¹⁵ Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos 2012-08-01 raštas Nr.74-3032 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano projekto“.

¹⁶ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2012-08-02 raštas Nr. (1.19-0206)-5K-1215684)-6K-1206665 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo derinimo“.

¹⁷ Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas, 2000-10-17 Nr.VIII-2048,5 str. 1 d. 4 p.

¹⁸ Policinė priemonė – vieno arba kelių policijos padalinių suderintų veiksmų visuma, siekiant įvykdyti nustatytą užduotį, atliekant viešąjį, neviešąjį ar mišrųjį patruliavimą (žr. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011-07-19 įsakymu Nr. 5-V-673 patvirtintą Policijos patrulių veiklos instrukciją).

asignavimų panaudoti 1158,48 EUR. Pagal priemonės formuluotę nėra galimybės nustatyti, kokie konkretūs veiksmai ir kokioms nusikaltimo priežastims ir sąlygoms šalinti planuojami vykdyti. Priemonei numatytas tik vienas kiekybinis vertinimo kriterijus – surengtų bendrų kriminalinės ir viešosios policijos pareigūnų policinių priemonių skaičius, laukiamas rezultatas 5 priemonės. Priemonės vykdymą Policijos departamentas pavedė 5 apskričių vyriausiesiems policijos komisariatams. Nustatyta, kad 2013–2014 m. nebuvo analizuotas prekybos žmonėmis prevencijos priemonių poreikis pagal policijos teritorinius padalinius. Policijos departamento teigimu, dėl riboto planuojamo finansavimo minėti priemonei vykdyti lėšos buvo paskirstytos pusei (5 iš 10) apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, kurie patys sprendė, kokias prevencijos priemones vykdyti. (2 lentelė)

2 lentelė. AVPK vykdytos prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencijos priemonės 2013–2014 m.		
AVPK	Metai	Priemonės pavadinimas
Vilniaus	2013	Socialinių prevencinių filmukų transliacija visuomeniniame transporte.
	2014	Viešosios ir kriminalinės policijos pareigūnų mokymai „Prekybos žmonėmis prevencija, tyrimas ir pagalba nukentėjusiesiems“.
Kauno	2013	Prevencijos priemonė nukreipta prieš prostituciją „Plaštakė 2013“. Įsigytos telefono kortelės prostitučių identifikavimui.
	2014	Prevencijos priemonė nukreipta prieš prostituciją „Plaštakė 2014“. Išplatinti informaciniai lapeliai „Prekyba žmonėmis“ (20 tūkst. vnt.).
Šiaulių	2013	Paskaitos–diskusijos „Prekyba žmonėmis: ką privalote žinoti“ apskrities globos ir mokymo įstaigose.
	2014	Pagaminti ir vyresniems mokiniams ir vaikų globos namų auklėtiniais, studentams išplatinti lankstinukai prekybos žmonėmis prevencijos tema „Kad tavęs neparduotų“ (3000 vnt.).
Klaipėdos	2013	Susitikimai su vyresnių klasių moksleiviais, dalintos skrajutės.
	2014	Susitikimai su vyresnių klasių moksleiviais, dalinti kalendoriai „Stop prekybai žmonėmis“.
Panevėžio	2013	Informacinių prevencinių plakatų pagaminimas ir pateikimas visuomenei (20 vnt.). Prevenciniai kalendoriukai mokiniams ir rizikos šeimų vaikams (1200 vnt.).
	2014	Prevenciniai kalendoriai vyresnių klasių mokiniams (1500 vnt.).

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų 2013 ir 2014 m. ataskaitų duomenis

Kodėl buvo pasirinktos būtent tokios priemonės neargumentuota. Atkreipėme dėmesį, kad 2013 ir 2014 m. pagal ikiteisminių tyrimų duomenis, daugiau nei pusė Kauno AVPK teritorijoje pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis nusikaltimų buvo pradėti dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms daryti ir priverstiniam darbui. Tačiau Kauno AVPK 2013–2014 m. vykdė priemonę „Plaštakė“, kuri yra nukreipta tik į prekybos žmonėmis prostitucijai prevenciją, o priemonių, orientuotų į prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms daryti ir priverstiniam darbui prevenciją, nevykdyta. Kokį poveikį turėjo vykdytos priemonės nevertino nei priemonės vykdė AVPK nei Policijos departamentas.

Atkreipėme dėmesį, kad įgyvendinant 2013–2015 m. plano uždavinį – „užtikrinti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikimą ir jų teisių apsaugą“ NVO iš SADM finansuojamų lėšų vykdė savo nuožiūra parinktas prevencijos priemones, kurios nebuvo derintos su VRM. Pvz., Vyrų krizių centras 2013–2014 m. kiekvieną ketvirtį organizavo apskrities stalo diskusijas su partneriais, gamino prevencinius lankstinukus ir plakatus bei skaitė prevencines paskaitas jaunimui. Ar NVO vykdomos priemonės gali padėti ir/ar padėjo įgyvendinti uždavinį „vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją“ nevertino nei SADM nei VRM.

Jei rengiant TVP, būtų nustatyta, kokių prekybos žmonėmis nusikaltimų priežasčių ir sąlygų šalinimui bus teikiamas prioritetas planuojamu laikotarpiu ir būtų įvertintas vykdytų prevencijos priemonių veiksmingumas, valstybės institucijoms būtų lengviau suplanuoti tinkamas ir pakankamas prevencijos priemones esminėms tokių nusikaltimų priežastims ir sąlygoms šalinti.

3. NETINKAMAI ORGANIZUOJAMAS INFORMACIJOS, SUSIJUSIOS SU PREKYBOS ŽMONĖMIS NUSIKALTIMŲ PREVENCIJA IR KONTROLE, RINKIMAS

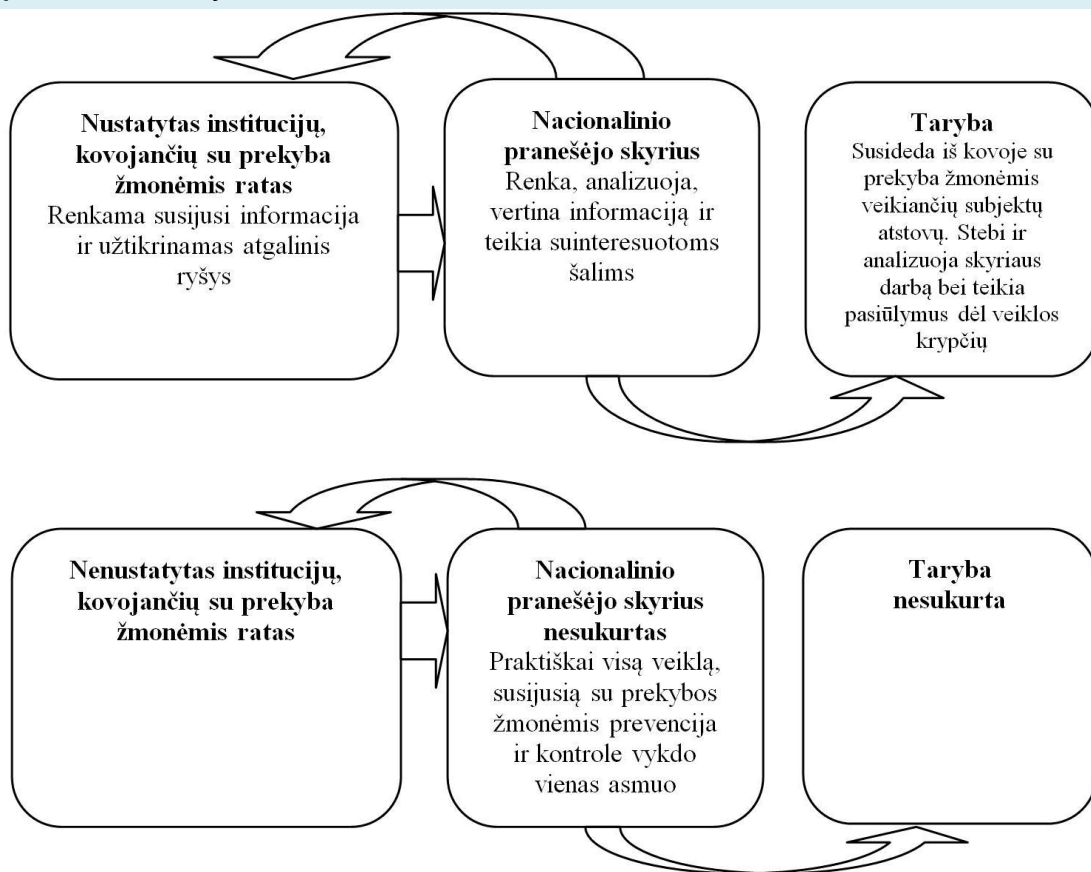
Kad būtų tinkamai vykdoma prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė, turi būti valdoma išsami informacija, susijusi su tokio pobūdžio nusikaltimų tendencijomis, priežastimis, vykdytų prevencijos ir kontrolės priemonių rezultatais ir pan. Informaciją, susijusią su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole, analizuoti, rinkti ir vertinti Lietuvą įpareigoja Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. balandžio 5 d. direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, 19 ir 20 straipsniai. Informacija apie Lietuvoje vykdytos kovos su prekyba žmonėmis ir pagalbos teikimo rezultatus, asmenis, pripažintus nukentėjusiais nuo šio pobūdžio nusikaltimų, įtariamuosius ir teisėsaugos pareigūnų sprendimus, pagal minėtus direktyvos straipsnius, turi būti perduodama Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui.

Pagal minėtą direktyvą Lietuva įsipareigojo imtis būtinų priemonių, kad iki 2013 m. balandžio 6 d. šalyje būtų sukurta nacionalinio pranešėjo sistema ar lygiavertis mechanizmas. Tokiu būdu turėjo būti užtikrinta, kad bus analizuojamos prekybos žmonėmis tendencijos, vertinami kovos su prekyba žmonėmis rezultatai, renkami statistiniai duomenys, glaudžiai bendradarbiaujant su atitinkamomis šioje srityje veikiančiomis pilietinėmis visuomenės organizacijomis, ir teikiama informacija. Ministro Pirmininko tarnybos (dabar Vyriausybės kanceliarija) ir Vidaus reikalų ministerijos užsakymu 2012 m. atliktame tyrime¹⁹ buvo pateiktos nacionalinio pranešėjo sistemos įgyvendinimo Lietuvoje gairės.

Pagal minėtame tyrime pateiktas rekomendacijas nacionalinio pranešėjo sistema turi būti nepriklausoma, nešališka ir negali dubliuoti nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis programos rengimo ir / ar valstybės politikos ir priemonių kovos su prekyba žmonėmis srityje įgyvendinimo veiklų. Siūlyta Vidaus reikalų ministerijai suformuoti naują padalinį, pvz., Nacionalinio koordinatoriaus ir pranešėjo prekybai žmonėmis skyrių. Siekiant užtikrinti nacionalinio pranešėjo instituto nešališkumą, svarstyta galimybė sukurti Nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis tarybą. Ministro įsakymu²⁰ sudaryta darbo grupė 2012 m. spalio m. pritarė tyrimo rezultatams ir rekomendavo vadovautis pasiūlytu nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis modeliu (žr. 3 pav.).

¹⁹ Tyrimas atliktas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos iniciatyva 2012 m. I–II ketv., įgyvendinant Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos kartu su Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija ir Europos teisės departamentu pagal 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 4 prioriteto „Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“ VPI-4.2-VRM-05-V priemonės „Geresnis ES politikų įgyvendinimas“ projektą „Lietuvos ES reikalų sistemos efektyvumo didinimas“.

²⁰ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2012-04-18 įsakymas Nr. 1V-302 „Dėl darbo grupės sudarymo“. Ji turėjo parengti siūlymus tobulinti prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės organizavimo bei koordinavimo sistemą.

3 pav. Rekomenduojamas ir esamas modelis

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Nacionalinio pranešėjo sistemos įgyvendinimo Lietuvoje gairių duomenis

Vidaus reikalų ministerija paaiškino, kad dėl ministrų kaitos nebuvo svarstyta, ar tikslinga sukurti rekomenduojamą modelį. Šiuo metu taikomas lygiaverčio mechanizmo modelis²¹. Vertinome, ar jis užtikrina nešališkumo ir nepriklausomumo principus, kaip nurodyta minėtame tyrime. Nustatyta, kad įgyvendinant direktyvą buvo papildyti ministerijos Viešojo saugumo politikos departamento nuostatai: jam pavesta rinkti, analizuoti ir vertinti informaciją apie prekybos žmonėmis situaciją ir vykdomas kovos su prekyba žmonėmis priemonės Lietuvoje. Departamento patarėjui pavesta dalyvauti neformaliojo ES nacionalinių pranešėjų arba lygiaverčių mechanizmų tinklo veikloje ir teikti informaciją ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui. Patarėjui taip pat pavesta²² konsultuoti ir dalyvauti formuojant valstybės politiką kovos su prekyba žmonėmis srityje, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą. Nustatyta, kad jis, kaip fizinis asmuo, už atlygį taip pat teikė konsultacijas nevyriausybinei organizacijai kaip ekspertas kovos prieš prekybą žmonėmis nacionalinio koordinavimo klausimais²³. Ministerija nurodė, kad visas su jos kompetencija susijusias kovos su prekyba žmonėmis funkcijas atlieka tik minėtas patarėjas. Taigi, šiuo metu taikomas lygiaverčio mechanizmo modelis dubliuoja nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis programos rengimo ir

²¹ Įtvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013-09-06 įsakymu Nr. 1V-750 ir 2013-09-06 įsakymu Nr. 1V-751.

²² Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011-04-11 įsakymas Nr. 1V-316 „Dėl Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos Visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo skyriaus patarėjos pareigybės aprašymo patvirtinimo“.

²³ Pagal 2014-08-18 paslaugų teikimo sutartį Nr. NVO-S25/2.

/ ar valstybės politikos ir priemonių kovos su prekyba žmonėmis srityje įgyvendinimo veiklą.

Siekdami įvertinti, ar taikomas lygiavėčio mechanizmo modelis užtikrina, kad būtų surenkama visa informacija apie Lietuvoje vykdytos kovos su prekyba žmonėmis bei pagalbos teikimo rezultatus, asmenis, pripažintus nukentėjusiais nuo šio pobūdžio nusikaltimų, įtariamuosius bei teisėsaugos pareigūnų sprendimus, analizavome, kaip organizuojamas informacijos rinkimas.

Nustatyta, kad vidaus reikalų ministro įsakymu²⁴ Informatikos ir ryšių departamentui, Policijos departamentui, Migracijos departamentui ir Valstybės sienos apsaugos tarnybai buvo pavesta teikti informaciją pagal kompetenciją Vidaus reikalų ministerijai du kartus per metus. Iš kitų valstybės, savivaldybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų informaciją ministerija rinko prašydama užpildyti parengtas lenteles. Pateikti informaciją pagal 2013 m. duomenis buvo prašyta devynių valstybės institucijų, visų savivaldybių, penkių nevyriausybinių organizacijų ir Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro.

Prašomos informacijos nepateikė keturios (iš devynių) valstybės institucijos. Jos nurodė neturinčios galimybės pateikti informacijos, nes nėra įgaliotos ją rinkti ir kaupti, o viena neatsakė (3 lentelė).

3 lentelė. Informacijos, susijusios su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole pagal 2013 m. duomenis, rinkimas iš valstybinių institucijų

Institucijos pavadinimas	Informaciją pateikė
Generalinė prokuratūra	Taip
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Taip
Užsienio reikalų ministerija	Taip
Nacionalinė teismų administracija	Taip
Lietuvos darbo birža	Ne
Valstybinė darbo inspekcija	Ne
Sveikatos apsaugos ministerija	Ne
Švietimo ir mokslo ministerija	Ne
Vaiko teisių kontrolieriaus įstaiga	Neatsakė

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Vidaus reikalų ministerijos duomenis

Į ministerijos siųstą raštą atsakė 30 (iš 60) savivaldybių, iš jų tik 13 pateikė prašomus duomenis. Pagal audito metu atliktos apklausos rezultatus, 20 savivaldybių 2011–2014 m. vykdė prekybos žmonėmis prevencijos priemones, tačiau aštuonios iš jų į ministerijos siųstą raštą neatsakė.

Prašomą informaciją pateikė trys (iš penkių) NVO, dvi į raštą neatsakė, o Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras informacijos nepateikė (4 lentelė).

4 lentelė. Informacijos, susijusios su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole pagal 2013 m. duomenis, rinkimas iš nevyriausybinių organizacijų ir Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro

Organizacijos pavadinimas	Informaciją pateikė
„Caritas“	Taip
Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Taip
Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	Taip
Asociacija Vyrų krizių centras	Neatsakė
ŽIV ir AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija	Neatsakė
Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras	Ne ²⁵

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Vidaus reikalų ministerijos duomenis

²⁴ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2013-09-06. įsakymas Nr. 1V-750, 2 p.

²⁵ Informavo, kad 2013 m. sausio – spalio mėn. jokios veiklos, susijusios su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole organizacija nevykdė.

Informacija pagal 2014 m. duomenis buvo renkama iš tų pačių institucijų ir organizacijų (išskyrus Vaiko teisių kontrolieriaus įstaigą). Informacijos nepateikė tos pačios valstybės institucijos, o NVO į raštą neatsakė. Iš 60 savivaldybių atsakė 36, iš jų 13 pateikė prašomus duomenis. Taigi prašomą informaciją 2014 m., kaip ir 2013 m. pateikė ne visos institucijos.

Pagal rekomenduotą sukurti modelį, turėjo būti užtikrinta, kad institucijos, iš kurių renkama informacija, gautų grįžtamąjį ryšį. Nors VRM informuoja institucijas apie galimybę susipažinti su parengtomis ataskaitomis jų tinklalapyje, apklausus institucijas nustatyta, kad grįžtamojo ryšio pasigenda dalis (61 proc.) valstybės institucijų ir dalis (22 proc.) savivaldybių.

Jeigu teisės aktais būtų nustatyta, kokios institucijos ir kokius duomenis apie vykdytos kovos su prekyba žmonėmis rezultatus turi kaupti ir perduoti Vidaus reikalų ministerijai, būtų sudarytos tinkamos prielaidos surinkti išsamią informaciją apie Lietuvoje vykdytos kovos su prekyba žmonėmis ir pagalbos teikimo rezultatus, kurią Lietuva įsipareigojusi perduoti ES kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui. Išsamios informacijos valdymas padėtų ir ministerijai tinkamai suplanuoti veiksmingas kovos su prekyba žmonėmis priemones.

4. NETINKAMAI ORGANIZUOJAMAS PAGALBOS TEIKIMAS NUKENTĖJUSIESIEMS NUO PREKYBOS ŽMONĖMIS

Tarptautinės sutartys²⁶ kovos su prekyba žmonėmis srityje šalis nars skatina imtis priemonių identifikuoti nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis asmenis ir užtikrinti reikiamos pagalbos suteikimą. Lietuva turi užtikrinti, kad nukentėjusieji gautų tinkamą informaciją, paramą ir apsaugą, galėtų dalyvauti baudžiamajame procese; jie turi būti grąžinami į visuomenę ir darbo rinką.

Siekiant užtikrinti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikimą ir jų teisių apsaugą, pagal 2013–2015 m. planą Socialinės apsaugos ir darbo ministerija organizavo projektą dėl pagalbos teikimo konkursą ir finansavo jų įgyvendinimą, o Užsienio reikalų ministerija įsipareigojo pagalbą teikti asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis užsienio valstybėse ir grįžtantiems į Lietuvos Respubliką.

4.1. Tinkamai nepasirengta nustatyti prekybos žmonėmis aukas

Pagal Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis 10 str. 2 d. šalis priima teisės aktus ar kitas priemones, būtinas tinkamai nustatyti aukas²⁷, nukentėjusias nuo šio pobūdžio nusikaltimų. Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksą nukentėjusiuoju pripažįstamas fizinis asmuo, kuriam nusikalstama veika padarė fizinės, turtinės ar moralinės žalos. Asmuo pripažįstamas nukentėjusiuoju ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi²⁸. Prekybos žmonėmis aukos dėl įvairių priežasčių ne visada linkusios bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis, todėl ne visos jos pripažįstamos nukentėjusiais.

²⁶ Viena iš jų: 2005 m. Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis Nr. 197. Lietuva prie jos prisijungė 2012-11-12.

²⁷ Pagal Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis 4 str. e punktą „auka“ – bet koks fizinis asmuo, kuris patiria prekybos žmonėmis veiksmus.

²⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, 28 str. 1 d.

Kartais jos pačios (dažniausiai nepilnamečiai asmenys) nė nesuvokia, kad tapo prekybos žmonėmis aukomis. Siekiant suteikti pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, nors jos nustatyta tvarka ir nebuvo pripažintos nukentėjusiais, būtina jas identifikuoti. 2013 m. Vidaus reikalų ministerija atnaujino 2007 m. rengtus nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijus. Anot ministerijos, remiantis tarptautine praktika, vienodus asmenų, galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijus turi turėti ne tik policijos įstaigos, prokuratūros, teismai, bet pagalbą teikiančios organizacijos, darbo biržos, švietimo ir gydymo paslaugas teikiančios įstaigos ir kitų įstaigų specialistai, kuriems gali teikti tiesiogiai bendrauti su asmenimis, galėjusiais nukentėti nuo prekybos žmonėmis. Vidaus reikalų ministerija pasiūlė²⁹ 12-ai institucijų, 5-ioms nevyriausybiniams organizacijoms ir Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biurui, kurių specialistams, ministerijos nuomone, tiesiogiai tenka ar gali tekti bendrauti su asmenimis, galėjusiais nukentėti nuo prekybos žmonėmis, iki 2014-02-01 patvirtinti ministerijos parengtus ar pagal poreikius patikslintus nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijus. Parengti identifikavimo kriterijai buvo išsiųsti ir Lietuvos savivaldybių asociacijai, kad būtų perduoti savivaldybėms. Atkreipėme dėmesį, kad, nors Vidaus reikalų ministerija siūlė patvirtinti kriterijus Švietimo ir mokslo ministerijai ir Sveikatos apsaugos ministerijai, tačiau jos nepasiūlė patvirtinti kriterijų gydymo ir švietimo įstaigoms.

Nustatyta, kad tik dalis institucijų, kurioms buvo siūlyta patvirtinti identifikavimo kriterijus, juos patvirtino.

- siūstus identifikavimo kriterijus patvirtino 14 proc. savivaldybių;
- keturios nevyriausybinių organizacijų³⁰ (iš penkių) bendru sutarimu patvirtino savo parengtus kriterijus;
- keturios (iš 12) valstybės institucijos (žr. 2 priedas) atsakė 2014-08-12 teiktame klausimyne, kad patvirtino ministerijos parengtus identifikavimo kriterijus. Visos nurodė, kad jais nesinaudoja, nes, jų nuomone, parengtieji kriterijai nepadeda identifikuoti prekybos žmonėmis aukų. Reikia mokymų, kad būtų galima suprasti, kaip taikyti ministerijos parengtus identifikavimo kriterijus ir pažinti prekybos žmonėmis aukas. Šiuo klausimu trūksta metodinių rekomendacijų ir mokymų.

Pavyzdys

Valstybinės darbo inspekcijos nuomone, pastaruoju metu daugėja prekybos žmonėmis atvejų priverstiniam darbui, bet 2011–2014 m. inspekcija tokių asmenų neidentifikavo. 2014 m. sausio 20 d. inspekcija patvirtino Vidaus reikalų ministerijos parengtus nukentėjusiųjų identifikavimo kriterijus, tačiau jie nepadėjo identifikuoti minėtų asmenų.

Valstybės institucijos, nepatvirtinusios minėtų kriterijų, nurodė, kad jos nesusiduria su nukentėjusiais asmenimis arba naudoja kitus identifikavimo šaltinius. Pvz., Užsienio reikalų ministerija informavo, kad iki 2015-03-07³¹ identifikavo aukas vadovaudamasi prekybos žmonėmis apibrėžimu³², o Policijos departamentas iki 2015-04-01³³ – pagal Baudžiamąjį kodeksą ir Baudžiamojo proceso kodeksą.

²⁹ 2013-12-23 raštas Nr. 1D-11482(12) „Dėl nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo“.

³⁰ Lietuvos „Caritas“; Dingusių žmonių šeimų paramos centras; Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras; Asociacija Vyrų krizių centras.

³¹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2015-03-05 įsakymu Nr. 3451 patvirtintas Prekybos žmonėmis aukų užsienio valstybėse nustatymo ir lėšų grįžtančioms aukoms naudojimo tvarkos aprašas.

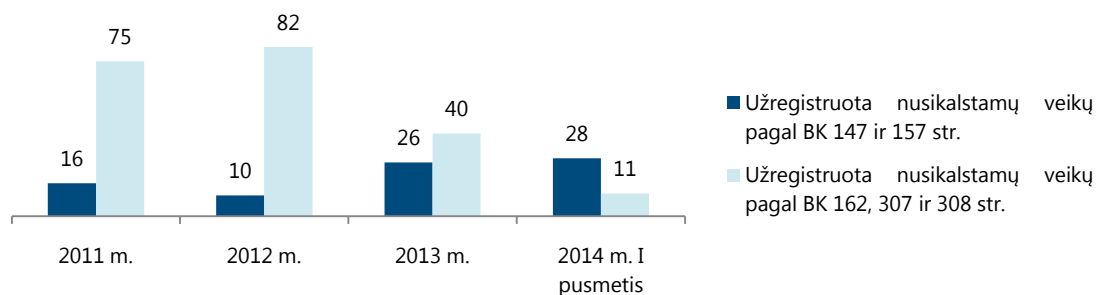
³² Prekyba žmonėmis yra žmonių verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar jų priėmimas gąsdinant, panaudojant jėgą ar kitas prievartos, grobimo, apgaulės, sukčiavimo formas, piktnaudžiaujant padėtimi ar pažeidžiamumu arba mokant ar priimant pinigų ar kitą naudą tam, kad būtų gautas kito tą žmogų kontroliuojančio asmens sutikimas siekiant išnaudoti. Išnaudojimas

Pagal Vidaus reikalų ministerijos parengtus nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijus, prekybos žmonėmis aukomis laikomi asmenys, nukentėję nuo nusikalstamų veikų, numatytų BK 147 str. (Prekyba žmonėmis) ir 157 str. (Vaiko pirkimas arba pardavimas).

Pagal apklausos duomenis, 10 (iš 10) AVPK prie nusikalstamų veikų, susijusių su prekyba žmonėmis, taip pat priskiria nusikalstamas veikas, numatytas BK 307 str. (Pelnymasis iš kito asmens prostitucijos) ir 308 str. (Įtraukimas į prostituciją), 9 (iš 10) AVPK – nusikalstamas veikas, numatytas BK 162 str. (Vaiko išnaudojimas pornografijai).

Atkreipėme dėmesį, kad pagal BK 162, 307 ir 308 str. 2011–2013 m. užregistruota beveik 4 kartus daugiau nusikalstamų veikų, nei pagal BK 147 ir 157 str. (11 pav.).

4 pav. Pagal BK 147 ir 157 str. bei BK 162, 307, 308 str. užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius

Šaltinis – NVŽR duomenys

Nustatyti faktai rodo, kad Vidaus reikalų ministerijos parengtus nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų identifikavimo kriterijus būtina tobulinti. Policijos įstaigoms ir institucijoms, patvirtinusioms identifikavimo kriterijus nevienodai traktuojant, nuo kokių nusikalstamų veikų nukentėję asmenys laikytini prekybos žmonėmis aukomis, nežinomas tikslus prekybos žmonėmis nusikaltimų mastas ir yra rizika, kad ne visos prekybos žmonėmis aukos bus nukreiptos į NVO pagalbai gauti.

Jeigu visų institucijų darbuotojai, galintys susidurti su prekybos žmonėmis aukomis, būtų tinkamai pasirengę jas identifikuoti (naudotų tinkamus identifikavimo kriterijus, būtų apmokyti juos taikyti praktikoje), didėtų galimybės aukoms gauti pagalbą kuo anksčiau ir taip padėtų užkirsti kelią nusikalstamoms veikoms.

4.2. Šalies mastu nesukurtas nukentėjusiųjų nukreipimo pagalbai gauti mechanizmas

Pagalba turi būti prieinama visiems nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje³⁴, kurioje nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių,

apima kitų asmenų išnaudojimą prostitucijos forma ir kitas seksualinio išnaudojimo formas, priverstinę darbą ar paslaugas, vergiją ar veiklą, panašią į vergiją, tarnystę ar organų pašalinimą. Prekybos žmonėmis aukos sutikimas iš anksto apgalvotam išnaudojimui neturi reikšmės, jei buvo panaudota bet kuri iš nurodytų priemonių. Vaiko verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar priėmimas, siekiant jį išnaudoti, yra laikoma „prekyba žmonėmis“, net jei tai neapima nė vieno iš nurodytų būdų.

³³ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2015-02-24 įsakymu Nr. 5V-200 patvirtintas Asmenų, galėjusių ar galinčių nukentėti nuo prekybos žmonėmis, nustatymo ir pirmųjų veiksmų atlikimo tvarkos aprašas.

³⁴ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES, 4 str..

paramos joms ir jų apsaugos standartai, įtvirtinta teisė aukoms per pirmą kontaktą su kompetentinga valdžios institucija gauti informaciją apie paramos rūšis ir kas ją teikia, įskaitant informaciją apie galimybę gauti medicininę paramą, specialisto paramą, psichologinę paramą, ir kitą apgyvendinimo vietą. Direktyvos nuostatos turi būti perkeltos į nacionalinę teisę ne vėliau kaip 2015 m. lapkričio 16 d.: turi būti priimti įstatymai ir kiti teisės aktai.

Remiantis kita Europos Parlamento ir Tarybos direktyva³⁵ turi būti sukurtas ankstyvo aukų nustatymo, pagalbos ir paramos joms mechanizmas. Jos nuostatos turėjo būti perkeltos į nacionalinę teisę iki 2013 m. balandžio 6 d.: turėjo būti priimti įstatymai ir kiti teisės aktai.

Nei įstatymu, nei Vyriausybės nutarimu neregamentuota, kaip turėtų būti organizuojamas pagalbos teikimas identifikavus prekybos žmonėmis auką (kokios institucijos, kokiais atvejais, per kokį terminą ir kam turi perduoti informaciją apie nukentėjusį, kokią informaciją suteikti nukentėjusiajam ir pan.). Nukentėjusiesiems nuo kitų nusikaltimų (smurto artimoje aplinkoje) pagalbos teikimo organizavimas reglamentuotas įstatymu³⁶. Vidaus reikalų ministerija toms pačioms institucijoms ir organizacijoms, kurioms siūlyta patvirtinti nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų identifikavimo kriterijus, pasiūlė³⁷ nustatyti ir nukentėjusių asmenų nukreipimo mechanizmą (bet kurios srities specialistas, nustatęs galimą prekybos žmonėmis atvejį, užpildytą pagal kriterijus nukentėjusiojo identifikavimo kortelę perduoda artimiausiam policijos komisariatui, prokuratūrai ar nevyriausybinei organizacijai).

Institucijos, patvirtinusios ministerijos parengtus kriterijus, patvirtino ir jos pasiūlytą nukentėjusių asmenų nukreipimo mechanizmą.

Pagal sutartis dvi iš penkių NVO pagalbą turi teikti prekybos žmonėmis nusikaltimų aukoms iš visos Lietuvos, trys – tam tikroje teritorijoje (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Pagalbą teikiančios organizacijos	
NVO pavadinimas	Pagalba teikiama prekybos žmonėmis nusikaltimų aukoms
„Caritas“	Iš visos Lietuvos
Asociacija Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Iš visos Lietuvos
VŠĮ Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	Iš Klaipėdos ³⁸
Asociacija Vyrų krizių centras	Iš Kauno, Jurbarko, Utenos, Ukmergės, Druskininkų, Marijampolės
ŽIV ir AIDS paveiktų moterų ir jų artimųjų asociacija	Iš Vilniaus

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal SADM ir penkių NVO duomenis

Apklausus 10 apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų, kurie tirdami bylas susiduria su minėtais asmenimis, nustatyta, kad ne visi komisariatai žinojo, kurios organizacijos jų aptarnaujamoje teritorijoje teikia pagalbą prekybos žmonėmis nusikaltimų aukoms (visi jų žinojo tik vieną – Lietuvos „Caritas“). Dingusių žmonių šeimų paramos centrą nurodė tik trys (iš 10), o Vyrų krizių centro nežinojo nė vienas komisariatas (žr. 2 priedas). Septyni (iš 10) komisariatai neturi bendradarbiavimo sutarčių su pagalbą teikiančiomis organizacijomis.

³⁵ 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES, 11 str. 4 p.

³⁶ Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, 2011-05-26 Nr. XI-1425.

³⁷ 2013-12-23 raštas Nr. 1D-11482(12) „Dėl nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis identifikavimo“.

³⁸ VŠĮ Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro darbuotojų teigimu, pagalba gali būti teikiama prekybos žmonėmis aukoms iš visos Lietuvos.

Klaipėdos, Kauno, Panevėžio ir Vilniaus apygardų prokuratūrų 2013–2014 m. kontroliuotuose ikiteisminiuose tyimuose nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis buvo pripažinti 83 asmenys, iš jų apie 54-is (65 proc.) žinojo NVO, teikiančios pagalbą nukentėjusiesiems (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Atliekant ikiteisminius tyrimus 2013–2014 m., asmenų, pripažintų nukentėjusiais, nukreipimas gauti pagalbą

Apygardos prokuratūra	Iš viso:	NVO turėjo informaciją apie asmenį, kuriam galimai reikia teikti pagalbą
Vilniaus	10	5
Kauno	9	6
Klaipėdos	23	21
Panevėžio	41	22
Iš viso	83	54

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Klaipėdos, Kauno, Panevėžio ir Vilniaus apygardų prokuratūrų ir penkių NVO duomenis

Iki 2015 m. balandžio 1 d. policijos pareigūnai nebuvo įpareigoti apie nukentėjusiuosius, jiems sutikus, informuoti NVO, teikiančias pagalbą. Duomenys apie tai, kiek asmenų buvo pasiūlyta pagalba, kiek iš jų atsisakė, nebuvo fiksuojami, todėl neįmanoma įvertinti, koks skaičius asmenų pagalbos atsisakė.

Audito metu Policijos departamentas kreipėsi³⁹ į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją dėl informacijos pateikimo apie pagalbą teikiančias NVO. Ministerijos pateikta informacija buvo paskelbta departamento intraneto puslapyje. Policijos generalinis komisaras 2015-02-24 patvirtino nuo 2015-04-01 įsigaliojusią tvarką⁴⁰, kuri reglamentuoja, kad policijos pareigūnai turi informuoti nukentėjusįjį apie galimybę gauti pagalbą, o NVO – apie įvykį, neatskleidžiant asmens duomenų (suaugusiam asmeniui raštu sutikus, asmenį arba informaciją apie jį galima perduoti NVO, kad ši pasiūlytų reikiamą pagalbą). Tvarkoje nenustatyta, kokia informacija ir koku būdu turi būti perduodama nukentėjusiajam, todėl yra rizika, kad nebus perduota visa reikiama informacija. NVO atstovų teigimu, svarbu tai, kaip pagalba pasiūloma ir kokia informacija perduodama. Pasak jų, ikiteisminio tyrimo pareigūnai ne visada yra tam paruošti. Audito metu nustatyta, kad Policijos departamentui nepakanka metodinių rekomendacijų, susijusių su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole. Kad NVO darbuotojų dalyvavimas naudingas, patvirtino ir audito metu kalbinti ikiteisminio tyrimo pareigūnai, ir prokurorai. Nustatytas atvejis, kai prekybos žmonėmis auka dėl grasinimų atsisakė dalyvauti pradėtame ikiteisminiame tyrime, tačiau, NVO darbuotojų padedama, psichologiškai ją palaikant, dalyvavo tyrime ir davė papildomus parodymus; buvo nuteisti prekyba žmonėmis kaltinti asmenys.

Užsienio reikalų ministerija pagal 2013–2015 m. planą įsipareigojusi padėti grįžti į Lietuvą asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis užsienio valstybėse. Analizavome, kaip grįžtantys nukentėjusieji buvo nukreipiami gauti pagalbą, ar visais atvejais informacija apie tokius asmenis buvo perduodama policijai. Pagal Užsienio reikalų ministerijos ir Policijos departamento pasirašytą susitarimą Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos perduoda policijai informaciją apie kiekvieną galimai nukentėjusį asmenį. 2013–2014 m. ministerija identifikavo 21 tokį asmenį, iš jų dešimčiai padėta grįžti į Lietuvą: nupirkti kelionės bilietai. Svarbu, kad grįžęs į Lietuvą asmuo būtų pasitiktas, juo deramai pasirūpinta ir pradėtas ikiteisminis tyrimas. Apie 20 proc.

³⁹ Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014-08-18 raštas Nr. 38-S-1184.

⁴⁰ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2015-02-24 įsakymu Nr. 5V-200 patvirtintas Asmenų, galėjusių ar galinčių nukentėti nuo prekybos žmonėmis, nustatymo ir pirmųjų veiksmų atlikimo tvarkos aprašas.

nukentėjusiųjų nebuvo pranešta policijai, todėl neužtikrinta, kad policija pasitiktų juos ir pradėtų ikiteisminius tyrimus. Apie šiuos asmenis informacijos neturėjo ir NVO.

Remiantis Užsienio reikalų ministerijos galiojusiomis procedūromis⁴¹, atstovybė, gavusi informaciją apie nukentėjusius asmenis, turėjo nedelsdama raštu arba el. paštu informuoti ministerijos Konsulinio departamento Piliečių reikalų ir konsulinės pagalbos skyrių. Informacija turėjo būti perduodama net tuo atveju, jei nebuvo nupirkti kelionės bilietai grįžti į Lietuvą. Nustatyta, kad minėtas skyrius nekaupė informacijos, susijusios su atstovybių pagalbos teikimu. Ar deramai pasirūpinta grįžusiais į Lietuvą asmenimis, taip pat nėra informacijos. Bendradarbiavimo sutartys tarp Užsienio reikalų ministerijos ir pagalbą teikiančių NVO nepasirašytos. Ministerija 2013–2014 m. tik 40 proc. atvejų informavo NVO apie identifikuotus grįžtančius nukentėjusiuosius. Gali būti, kad prekybos žmonėmis aukos atsisakė siūlomoms pagalbos, tačiau tai patvirtinančių dokumentų nėra.

Audito metu, 2015-03-05 užsienio reikalų ministras patvirtino nuo 2015-03-07 įsigaliojusią tvarką⁴². Pagal ją Konsulinio departamento pareigūnas informaciją apie grįžtančius nukentėjusius asmenis privalo perduoti NVO, teikiančioms pagalbą. Tvarkoje nenurodyta, kokia informacija ir koku būdu turi būti perduodama nukentėjusiajam, todėl yra rizika, kad nebus perduota visa reikiama informacija.

Jeigu būtų nustatyti bendri pagalbos organizavimo principai ir / ar reikalavimai, o institucijos detalizuotų juos pagal savo poreikius, daugiau nukentėjusių asmenų būtų nukreipiama į pagalbą teikiančias organizacijas ir daugiau asmenų būtų suteikiama pagalba laiku.

4.3. Nevertinama, ar buvo užtikrintas reikiamos pagalbos prekybos žmonėmis aukoms suteikimas

Įgyvendinant 2013–2015 m. tarpinstitucinio veiklos plano uždavinį „užtikrinti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikimą“ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai pavesta „organizuoti projektų, skirtų socialinei pagalbai nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikti ir jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką, konkursą ir finansuoti atrinktų projektų įgyvendinimą“. Konkurse dalyvavo penki pareiškėjai (NVO). Socialinių paslaugų priežiūros departamentas, ministerijos pavedimu⁴³, su visomis NVO 2013-05-16 pasirašė valstybės biudžeto lėšų naudojimo sutartis, pagal kurias finansuojami penki organizacijų vykdomi projektai. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2013–2014 m. kasmet projektams finansuoti skyrė po 43,3 tūkst. EUR. 2015 m. pabaigoje bus organizuojamas konkursas atrinkti NVO, teiksiančias pagalbą 2016–2018 m.

Projektų atrankos konkurso organizavimo nuostatuose nurodyta, kad vienas prioritetų teikiamas toms NVO, kurios turi papildomą finansavimą. 2013 m. jį gavo trys: Lietuvos „Caritas“, Dingusių žmonių šeimų paramos centras ir Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, o 2014 m. dvi: Lietuvos „Caritas“ ir Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras. Finansavimą tiesiogiai skyrė užsienio šalių fondai (pvz.: Vokietijos, Olandijos katalikiškieji fondai), Europos Komisija (žr. 4 priedą). Pagal iš NVO surinktus duomenis, papildomo finansavimo lėšos 2013–2014 m. sudarė 40 proc. Kaip informavo NVO, daugiau nei pusė asmenų (55 proc.) pagalba suteikta papildomo

⁴¹ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2012-12-12 Nr. V-230 įsakymas „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano 2013–2015 m. lėšų naudojimo tvarkos aprašo“.

⁴² Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2015-03-05 įsakymu Nr. 3451 patvirtintas Prekybos žmonėmis aukų užsienio valstybėse nustatymo ir lėšų grįžtančioms aukoms naudojimo tvarkos aprašas.

⁴³ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013-01-31 įsakymas Nr. A1-32 „Dėl pavedimo Socialinių paslaugų priežiūros departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos“.

finansavimo lėšomis (žr. 7 lentelę). NVO, atsiskaitydamos Socialinių paslaugų priežiūros departamentui, teikia informaciją tik apie valstybės lėšomis suteiktą pagalbą, todėl informacijos, kiek ir kokios pagalbos suteikta iš viso, departamentas nevaldo. Kaip nurodė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, lėšos pagalbai teikti planuojamos pagal ankstesnių metų projektų duomenis. Neturint informacijos apie visą suteiktą pagalbą, negalima įvertinti tikrojo pagalbos poreikio masto ir atitinkamai planuoti lėšas.

7 lentelė. NVO 2013–2014 m. gauto finansavimo ir suteiktos pagalbos pagal finansavimo šaltinius palyginimas

	Iš viso	SADM 2013–2014 m. finansuojama	Iš kitų finansavimo šaltinių 2013–2014 m. gautos lėšos
Skirtas finansavimas 2013–2014 m. eurai	145 315 €	86 538 €	58 776 €
Finansavimo dalis (proc.)	100 %	60 %	40 %
Asmenų, kuriems suteikta pagalba, skaičius	573	258	315
Asmenų, kuriems suteikta pagalba, dalis (proc.)	100 %	45 %	55 %

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Socialinių paslaugų priežiūros departamento ir penkių NVO duomenis

Pagal valstybės biudžeto lėšų naudojimo sutartis, NVO turėtų teikti socialinę pagalbą⁴⁴ asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos. Socialinių paslaugų priežiūros departamento ataskaitose nurodyta, kad keturios (iš penkių) NVO pagalbą teikė ir nukentėjusiems asmenims, ir esantiems rizikos grupėje.

Pagal ataskaitų duomenis asmenys, esantys rizikos grupėje, sudarė beveik pusę (40 proc.) asmenų, kuriems buvo teikiama pagalba. Nei sutartyse su NVO, nei teisės aktuose nereglamentuota, kokie asmenys priskiriami esantiems rizikos grupėje, kuriems turi būti teikiama pagalba. Įvairiose socialinės rizikos grupėse yra labai daug asmenų (vaikų globos namų auklėtiniai, socialinės rizikos šeimos, bedarbiai, turintys mažas pajamas asmenys ir t. t.), todėl jų atžvilgiu racionaliau būtų taikyti prevencijos priemonės. Taip pat nenustatyta, ar rizikos grupėje esantiems asmenims turi būti suteikta tokia pat socialinė pagalba, kaip ir nukentėjusiems asmenims.

Analizavome keturių NVO, kurios pagalbą teikė ir nukentėjusiems asmenims, ir esantiems rizikos grupėje, 103 (visas tuo metu NVO turimas) pagalbos teikimo bylas. Nustatėme, kad dvi NVO bylose nenurodo, kurie asmenys yra rizikos grupėje, o kurie nukentėję nuo prekybos žmonėmis. Pokalbių metu darbuotojai nurodė, kad jiems neaiškus šių dviejų grupių skirtumas.

Pavyzdys

Analizuojant NVO teiktas ataskaitas nustatyta, kad Vyrų krizių centro 2013 m. ataskaitoje nurodyta, kad iš viso teikta pagalba 15-ai nukentėjusių ir 13-ai rizikos grupės asmenų. Pastaboje nurodyta, kad iš tikrųjų pagalba teikta 24 asmenims, nes keli jų buvo priskirti abiem grupėms.

Socialinių paslaugų priežiūros departamentas nevertina, ar NVO nukentėjusiems asmenims suteikė visą reikiamą pagalbą. 2013–2015 m. tarpinstituciniame veiklos plane nėra uždavinio „užtikrinti

⁴⁴ Socialinė pagalba – kompleksinė pagalba, siekiant integruoti ir reintegruoti prekybos žmonėmis aukas į visuomenę ir darbo rinką (saugaus laikino būsto suteikimas, medicinos, psichologinė, teisinė pagalba, socialinės paslaugos ir kt.) (LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. vasario 19 d. įsakymu Nr. A1-60 patvirtinti „Projektų, skirtų socialinei pagalbai nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikti ir jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką, atrankos konkurso organizavimo 2013–2015 metais nuostatai“, 3 p. 2 d.).

kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikimą“ kokybinių vertinimo kriterijų, nustatyti tik kiekybiniai vertinimo kriterijai (2013–2014 m. – finansuotų projektų, o nuo 2015 m. asmenų, kuriems suteikta pagalba – skaičius). Siekdami įvertinti, ar suteikiama visa reikiama pagalba, apklausėme NVO ir peržiūrėjome pagalbos teikimo bylas.

Pagal apklausos duomenis, keturios (iš penkių) NVO ne visada galėjo suteikti laikiną būstą nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis.

Pavyzdys

Vyrų krizių centre nuo 2012 iki 2014 m. laikinas būstas buvo reikalingas 14-ai nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis. Iš jų tik 4-iems centras galėjo suteikti būstą, 6 apsistojo pas gimines, artimuosius, pažįstamus, o apie 4-ių nukentėjusiųjų buvimo vietą centras neturėjo informacijos.

Nesuteikus būsto nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis, gali būti neužtikrinama tinkama jų apsauga, asmenims didėja rizika pakartotinai nukentėti nuo prekybos žmonėmis.

Keturios (iš penkių) NVO nurodė, kad dėl nepakankamo finansavimo ir žmogiškųjų išteklių trūkumo ne visada galėjo suteikti neatidėliotiną medicininę pagalbą, o trys – teisinę pagalbą.

Siekdami įvertinti, ar dažnai būna atvejų, kai nukentėjusiesiems asmenims nebuvo galimybės suteikti reikiamos pagalbos, visose penkiose NVO peržiūrėjome visas tuo metu buvusias 195 pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis teikimo bylas. Nustatyta, kad bylose nurodoma, kada ir kokia pagalba buvo teikta, tačiau iš daugiau nei pusėje (53 proc.) bylų pateiktos informacijos nėra galimybės nustatyti, kokios pagalbos reikėjo konkrečiam nukentėjusiajam, todėl nėra galimybės įvertinti, ar suteikta visa reikiama pagalba ir ar ji buvo suteikta laiku.

Pagal peržiūrotose bylose pateiktą informaciją daugiausiai asmenų (92 proc.) buvo teikiamos informavimo, konsultavimo paslaugos, 77 proc. – tarpininkavimo, 75 proc. – psichologinės pagalbos, 55 proc. – materialinės paramos, 49 proc. – teisinės pagalbos, 30 proc. – neatidėliotinos medicinos pagalbos, 9 proc. – laikino prieglobsčio suteikimo (8 lentelė).

8 lentelė. NVO teikta pagalba nukentėjusiesiems asmenims

NVO	Peržiūrėta bylų	Informavimas, konsultavimas	Tarpininkavimas	Laikinas prieglobstis (Apgyvendinimas)	Psichologinė pagalba	Materialinė parama	Med. pagalba	Teisinė pagalba
KSPPC	20	20	19	0	7	0	0	3
„Caritas“	92	78	64	12	58	35	15	35
VKC	32	31	31	6	31	23	8	30
DŽŠPC	26	26	21	1	25	24	10	4
ŽIV ir AIDS asociacija	25	25	16	0	25	25	25	23
Iš viso	195	180	151	19	146	107	58	95

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal penkių NVO pagalbos teikimo bylų duomenis

Pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 2011/36/ES⁴⁵ ir 2012/29/ES⁴⁶, valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad prieš baudžiamąjį procesą, jo metu ir atitinkamą laikotarpį po jo aukoms būtų teikiama pagalba ir parama.

⁴⁵ Europos Parlamento ir Tarybos 2011-04-05 direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, 11 str. 1d, 5 d.

⁴⁶ Europos Parlamento ir Tarybos 2012-10-25 direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR, 8 str.

Kad auka būtų pasirengusi dalyvauti baudžiamajame procese, svarbi tinkama teisinė ir psichologinė pagalba, nes taip užtikrinamas nukentėjusiojo dalyvavimas baudžiamajame procese, padedama nustatyti nusikaltimus įvykdžiusius asmenis.

Peržiūrėjus bylas nustatyta, kad beveik pusei asmenų (95 asmenims iš 195) buvo teikiama teisinė pagalba. Nukentėjusiųjų atstovavimo baudžiamuosiuose ir civiliniuose procesuose pagalbą teikė tik dvi (iš penkių) NVO (Lietuvos „Caritas“ ir Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras), kitos NVO teikė tik teisinę pagalbą, susijusią su konsultavimu teisiniais klausimais (dėl tėvystės, motinystės teisių, teisinių santykių su darbdaviais, antstoliais ir pan.).

Pokalbių su prokurorais ir NVO atstovais metu nustatyta, kad nukentėjusiesiems būtina ne tik teisinė pagalba, bet ir psichologinė parama. Nereglamentuota, kad baudžiamajame procese dalyvautų NVO darbuotojai, todėl teismas ne visada leidžia jiems dalyvauti posėdžiuose, ypač, jei yra uždaras bylos nagrinėjimas. Pagal Baudžiamojo proceso kodekso 55 straipsnį nukentėjusiojo įgaliojumu atstovu laikomas asmuo, teikiantis nukentėjusiajam teisinę pagalbą, ginantis jo teises ir teisėtus interesus. Kitokios pagalbos teikimas nukentėjusiajam šiame kodekse nenumatytas.

Jei organizuojant pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis teikimą būtų įvertinamas pagalbos aukoms poreikis ir būtų nustatyta, kam turi teikti pagalbą nevyriausybinės organizacijos, būtų sudarytos geresnės galimybės užtikrinti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis suteikimą.

Teisės aktais įtvirtinus galimybę socialiniams darbuotojams ar kitiems specialistams dalyvauti viso baudžiamojo proceso metu, būtų sudarytos galimybės užtikrinti psichologinę paramą prekybos žmonėmis aukoms.

4-ojo audito departamento direktorius

Rimvidas Aleliūnas

Vyresnysis valstybinis auditorius

Marius Blažys

Valstybinio audito ataskaitos kopija pateikta:

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

Policijos departamentui prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos

Auditas atliktas, vykdant 2014-06-17 pavedimą Nr. P-40–2

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Marius Blažys (grupės vadovas) nuo 2014-11-24

Simona Morkūnaitė iki 2014-11-20

Tomas Musteikis iki 2014-10-09

Romualdas Čepaitis

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Prekybos žmonėmis prevencija ir
kontrolė“
1 priedas

Audito apimtis ir metodai

Audito objektas – prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė.

Audito tikslas – įvertinti, ar efektyviai organizuojama prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė.

Audito subjektai – Vidaus reikalų ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos.

Analizavome penkių nevyriausybinių organizacijų, įgyvendinančių Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamus projektus (skirtus teikti pagalbą nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis), pagalbos teikimo bylas, peržiūrėjome visas tuo metu organizacijose buvusias bylas. Siekiant užtikrinti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis konfidencialumą, duomenys apie nukentėjusiuosius ataskaitoje pateikiami nuasmeninti – tokie, kad būtų negalima nustatyti duomenų subjektų tapatybės.

Audituojamas laikotarpis – 2013–2014 m., tendencijų ir pokyčių analizei naudojome ankstesnio ir vėlesnio laikotarpio duomenis.

Audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai, informacijos šaltiniai:

Audito metu duomenis rinkome taikydami apklausos, dokumentų analizės, pokalbių su specialistais, teisėjais, prokurorais ir policijos pareigūnais metodus. Klausimynus pateikėme visoms savivaldybėms, ministerijoms, apskričių vyriausiesiems policijos komisariatams. Informacija buvo renkama iš nevyriausybinių organizacijų. Gautus duomenis vertinome taikydami skaičiavimo, palyginamosios ir situacijos analizės metodus.

Atlikdami auditą laikėmės nuostatos, kad auditoriams pateikta informacija yra išsami ir objektyvi, o dokumentų kopijos atitinka originalus.

Valstybinio audito ataskaitos
„Prekybos žmonėmis prevencija ir
kontrolė“
2 priedas

Institucijos patvirtinusios/nepatvirtinusios identifikavimo kriterijus

Subjekto pavadinimas	Ar patvirtino identifikavimo kriterijus?	Pastabos
LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija;	Nepatvirtino ⁴⁷	Nesusiduria su nukentėjusiais asmenimis
LR sveikatos apsaugos ministerija	Nepatvirtino	Nesusiduria su nukentėjusiais asmenimis
LR švietimo ir mokslo ministerija	Nepatvirtino	Nesusiduria su nukentėjusiais asmenimis
LR užsienio reikalų ministerija	Nepatvirtino	Identifikuodami aukas vadovavosi prekybos žmonėmis apibrėžimu ⁴⁸
Migracijos departamentas	Nepatvirtino	Nesusiduria su nukentėjusiais asmenimis
Policijos departamentas	Nepatvirtino	Identifikuoja tik remiantis BK ir BPK teisės normomis
Valstybės sienos apsaugos tarnyba	Patvirtino	Nesinaudojo identifikavimo kriterijais
Vaiko teisių kontrolieriaus įstaiga	Patvirtino	Nesinaudojo identifikavimo kriterijais
LR generalinė prokuratūra	Nepatvirtino	Nepakankami identifikavimo kriterijai
Lietuvos darbo birža	Patvirtino	Nesinaudojo identifikavimo kriterijais
Valstybinė darbo inspekcija	Patvirtino	Nesinaudojo identifikavimo kriterijais
Nacionalinė teismų administracija	Nepatvirtino	Nesusiduria su nukentėjusiais asmenimis

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ministerijų ir valstybės institucijų duomenis

⁴⁷ Nurodė, kurioms institucijoms prie ministerijos buvo pasiūlyta ir kurios patvirtino identifikavimo kriterijus (Lietuvos darbo birža; Valstybinė darbo inspekcija ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba).

⁴⁸ Prekyba žmonėmis yra žmonių verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar jų priėmimas gąsdinant, panaudojant jėgą ar kitas prievartos, grobimo, apgaulės, sukčiavimo formas, piktnaudžiaujant padėtimi ar pažeidžiamumu arba mokant ar priimant pinigų ar kitą naudą tam, kad būtų gautas kito tą žmogų kontroliuojančio asmens sutikimas siekiant išnaudoti. Išnaudojimas apima kitų asmenų išnaudojimą prostitucijos forma ir kitas seksualinio išnaudojimo formas, priverstinį darbą ar paslaugas, vergiją ar veiklą, panašią į vergiją, tarnystę ar organų pašalinimą. Prekybos žmonėmis aukos sutikimas iš anksto apgalvotam išnaudojimui neturi reikšmės, jei buvo panaudota bet kuri iš nurodytų priemonių. Vaiko verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar priėmimas, siekiant jį išnaudoti, yra laikoma „prekyba žmonėmis“, net jei tai neapima nė vieno iš nurodytų būdų.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Prekybos žmonėmis prevencija ir
 kontrolė“
 3 priedas

Nevyriausybinių organizacijų žinomumas

AVPK	Pagalbą teikiančios NVO	Žino pagalbą teikiančią nevyriausybinę organizaciją
Alytaus	Lietuvos „Caritas“	Taip
	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Taip
	Vyrų krizių centras	Ne
Kauno	„Caritas“	Taip
	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Ne
	Vyrų krizių centras	Ne
Klaipėdos	Lietuvos „Caritas“	Taip
	Klaipėdos socialinės ir psichologinės paramos centras	Taip
	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Ne
Marijampolės	Lietuvos „Caritas“	Taip
	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Ne
	Vyrų krizių centras	Ne
Panevėžio	Lietuvos „Caritas“	Taip
	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Taip
Šiaulių	Lietuvos „Caritas“	Taip
	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Ne
Tauragės	Lietuvos „Caritas“	Taip
	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Ne
	Vyrų krizių centras	Ne
Telšių	„Caritas“	Taip
	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Ne
Utenos	Lietuvos „Caritas“	Taip
	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Ne
	Vyrų krizių centras	Ne
Vilniaus	Lietuvos „Caritas“	Taip
	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Taip
	Vyrų krizių centras	Ne
	ŽIV ir AIDS	Ne

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal dešimties AVPK duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
„Prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė“
4 priedas

Prekybos žmonėmis aukoms teiktos pagalbos finansavimas ir rezultatai

NVO projektų finansavimas 2013–2014 m. (litais ir eurai)

NVO pavadinimas	2013–2014 m. Sveikatos apsaugos ir darbo ministerijos skirtos lėšos	Gautos lėšos iš kitų finansavimo šaltinių		Gautos lėšos iš viso:	
		2013 m.	2014 m.	2013 m.	2014 m.
Lietuvos „Caritas“	17319 €	24618 €1	24618 € 1	41937 €	41937 €
Dingusių žmonių šeimų paramos centras	8660 €	2389 € 2	0	11049 €	8660 €
Klaipėdos socialinės ir psichologinės paramos centras	8660 €	116 € 3	7036 € 3	8775 €	15695 €
Vyrų krizių centras	4315 €	0	0	4315 €	4315 €
ŽIV ir AIDS paveiktų moterų ir jų artimųjų asociacija	4315 €	0	0	4315 €	4315 €
Iš viso	43269 €	27123 €	31653 €	70392 €	74923 €

1 Vokietijos katalikiškas fondas „Renovabis“, Olandijos katalikiškas fondas Comunicantes, po 5 000 Lt kasmet skyrė savivaldybėms;

2 Visuomeninis judėjimas „Emmaus Europe“;

3 Europos Komisijos finansuojamas projektas HOME/2011/ISEC/AG/THB/4000002195 „Tackling demand for sexual services of trafficked women and girls“.

Šaltinis – Valstybės kontrolė, pagal SPPD ir 5 NVO duomenis

NVO 2013–2014 m. teikta pagalba prekybos žmonėmis aukoms (asmenų skaičius)

NVO	Suteikta pagalba SADM skirtomis lėšomis			Suteikta pagalba kitų finansavimo šaltinių lėšomis
	Nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis	Esančių rizikos grupėje	Iš viso	
2013 m. rezultatai				
Lietuvos „Caritas“	35	0	35	110
Dingusių žmonių šeimų paramos centras	12	25	37	83 (rizikos grupės asmenys)
Klaipėdos socialinės ir psichologinės paramos centras	4	5	9	9
Vyrų krizių centras	15	Nurodyta 13, faktiškai 9*	24	0
ŽIV ir AIDS paveiktų moterų ir jų artimųjų asociacija	8	12	20	0
Iš viso	74	51	125	202
* nurodoma 13 rizikos grupės asmenų, bet keturi asmenys priskiriami abiem grupėms				
2014 m. rezultatai				
Lietuvos „Caritas“	40	0	40	98

NVO	Suteikta pagalba SADM skirtomis lėšomis			Suteikta pagalba kitų finansavimo šaltinių lėšomis
	Nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis	Esančių rizikos grupėje	Iš viso	
Dingusių žmonių šeimų paramos centras	15	22	37	6
Klaipėdos socialinės ir psichologinės paramos centras	7	9	16	9
Vyrų krizių centras	16	14	30	0
ŽIV ir AIDS paveiktų moterų ir jų artimųjų asociacija	2	8	10	0
Iš viso	80	53	133	113

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal SPPD ir penkių NVO duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
„Prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė“
5 priedas

Valstybinio audito ataskaitoje „Prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė“
pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmai / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	Siekiant sukurti veiksmingą prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencijos ir kontrolės subjektų sistemą bei užtikrinti, kad nuosekliai ir kompleksiskai būtų šalinamos esminės prekybos žmonėmis nusikaltimų priežastys ir sąlygos:			
1.1.	sudaryti institucijų, vykdančių kovą su prekyba žmonėmis, sąrašą, kuris būtų naudojamas renkant informaciją apie Lietuvoje vykdytą kontrolės ir prevencijos priemonių rezultatus ir rengiant priemonių planus Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 m. programoje numatytam uždaviniui – plėtoti veiksmingą kovą su prekyba žmonėmis – įgyvendinti;	Vidaus reikalų ministerija	1. Kartu su suinteresuotomis institucijomis įvertinti jų kompetenciją kovos su prekyba žmonėmis srityje. 2. Parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo, kuriuo būtų patvirtintas institucijų, vykdančių kovą su prekyba žmonėmis, sąrašas, projektą ir pateikti jį svarstyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei.	2016-01-31 2016-09-30
1.2.	nustatyti valstybės ir savivaldybių institucijų bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo būdus ir formas prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės veikloje;	Vidaus reikalų ministerija	1. Kartu su suinteresuotomis valstybės ir savivaldybių institucijomis ir nevyriausybėmis organizacijomis įvertinti naudojamus valstybės ir savivaldybių institucijų bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo būdus ir formas kovos su prekyba žmonėmis srityje. 2. Parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo, kuriame būtų įtvirtintos nuostatos dėl valstybės ir savivaldybių institucijų bei nevyriausybinių	2016-01-31 2016-09-30

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.3.	nustatyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencijos kryptis ir prioritetus, ir užtikrinti, kad būtų parinktos tinkamos ir pakankamos priemonės prevencinei veiklai vykdyti.	Vidaus reikalų ministerija	organizacijų bendradarbiavimo būdų ir formų kovos su prekyba žmonėmis srityje, projektą ir pateikti jį svarstyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei. 1. Kreiptis į Lietuvos Respublikos Vyriausybę dėl pritarimo rengti atskirą tarpinstitucinį veiklos planą Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 m. programoje numatytam uždaviniui – plėtoti veiksmingą kovą su prekyba žmonėmis – įgyvendinti. 2. Atlikti kovos su prekyba žmonėmis situacijos analizę ir ja remiantis apibrėžti prekybos žmonėmis prevencijos kryptis ir prioritetus. 3. Su atsakingomis institucijomis ir įstaigomis įvertinti galimybes atitinkamas priemones įtraukti į kovos su prekyba žmonėmis tarpinstitucinį veiklos planą. 4. Parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl kovos su prekyba žmonėmis tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo projektą ir pateikti jį svarstyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei.	2015-12-31 2016-03-01 2016-05-31 2016-12-31
2.	Siekiant, kad prekybos žmonėmis aukos būtų identifikuotos ankstyvame laikotarpyje ir aukoms būtų suteikiama išsami informacija apie galimybę gauti kompleksinę pagalbą:			
2.1.	numatyti ir vykdyti priemones (patikslinti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijus, organizuoti mokymus), kurios padėtų institucijų, susiduriančių ar galinčių susidurti su prekybos žmonėmis	Vidaus reikalų ministerija	1. Su suinteresuotomis institucijomis, įstaigomis ir organizacijomis parengti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo rekomendacijas. 2. Su institucijomis ir įstaigomis, kurių darbuotojams tenka ar	2016-03-31 2016-06-30

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	aukomis, darbuotojams identifikuoti prekybos žmonėmis aukas;		gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukomis, įvertinti galimybes įtraukti mokymų dėl prekybos žmonėmis aukų nustatymo priemonių į Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 m. programos įgyvendinimo tarpinstitucinį veiklos planą ir rengti tokius mokymus. 3. Parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl kovos su prekyba žmonėmis tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo projektą ir pateikti jį svarstyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei.	2016-12-31
2.2.	nustatyti, kokia tvarka institucijos, identifikavusios prekybos žmonėmis auką, turėtų informuoti pagalbą teikiančias ir/ar kitas organizacijas ir kokią informaciją jos turi pateikti nukentėjusiajam.	Vidaus reikalų ministerija	Su suinteresuotomis institucijomis, įstaigomis ir organizacijomis parengti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo rekomendacijas, kuriose būtų nustatyta, kokia tvarka institucijos, nustačiusios prekybos žmonėmis auką, turėtų informuoti pagalbą teikiančias organizacijas ir kokią informaciją jos turi pateikti nukentėjusiajam.	2016-03-31
3.	Pertvarkyti šiuo metu Lietuvoje taikomą lygiavertį nacionalinio pranešėjo sistemai mechanizmą taip, kad būtų:			
3.1.	atskirtos nacionalinio pranešėjo funkcijos nuo valstybės politikos formavimo bei jos įgyvendinimo organizavimo prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje funkcijų;	Vidaus reikalų ministerija	1. Įvertinti nacionalinio pranešėjo funkcijų atskyrimo nuo valstybės politikos formavimo bei jos įgyvendinimo organizavimo kovos su prekyba žmonėmis srityje funkcijų būdus. 2. Parengti teisės akto, kuriame būtų nuostatos dėl nacionalinio pranešėjo funkcijos atskyrimo nuo valstybės politikos formavimo bei jos įgyvendinimo organizavimo kovos su prekyba žmonėmis srityje funkcijų, projektą.	2015-12-31 2016-09-30

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
3.2.	nustatytas informacijos apie Lietuvoje vykdytos kovos su prekyba žmonėmis ir pagalbos teikimo rezultatus, kuri turi būti perduodama Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui, rinkimo mechanizmas.	Vidaus reikalų ministerija	1. Kartu su suinteresuotomis institucijomis įvertinti jų kompetenciją kovos su prekyba žmonėmis srityje. 2. Parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo, kuriuo būtų patvirtintas institucijų, vykdančių kovą su prekybą žmonėmis, sąrašas ir nustatyta informacijos apie Lietuvoje vykdytos kovos su prekyba žmonėmis ir pagalbos teikimo rezultatus, kuri turi būti perduodama Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui, rinkimo tvarka, projektą ir pateikti jį svarstyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei.	2016-01-31 2016-09-30
4.	Siekiant užtikrinti reikiamos pagalbos suteikimą prekybos žmonėmis aukoms:			
4.1.	reglamentuoti, kaip turi būti įvertintas ir fiksuojamas pagalbos prekybos žmonėmis aukoms poreikis ir nustatyti, kokiais atvejais asmenims, esantiems rizikos grupėse nukentėti nuo prekybos žmonėmis nusikaltimų, ir kokia pagalba turi būti suteikiama;	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Parengti Projektą, skirtą socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, projektų atrankos konkurso organizavimo 2016–2018 m. nuostatus nustatant, kaip turi būti įvertinamas ir fiksuojamas pagalbos prekybos žmonėmis aukoms poreikis ir kokiais atvejais asmenims, esantiems rizikos grupėje nukentėti nuo šio pobūdžio nusikaltimų ir kokia pagalba turi būti teikiama.	2015 m. IV ketv.
4.2.	nustatyti socialinės pagalbos suteikimo prekybos žmonėmis aukoms efektyvumo vertinimo kriterijus ir organizuoti vertinimo atlikimą;	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Parengti Projektą, skirtą socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, projektų atrankos konkurso organizavimo 2016–2018 m. nuostatus, nustatant socialinės pagalbos suteikimo prekybos žmonėmis aukoms efektyvumo vertinimo kriterijus.	2015 m. IV ketv.

Rekomendacijos eilės Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			Įpareigoti Socialinių paslaugų priežiūros departamentą, atliekant vertinimus įvertinti ir socialinės pagalbos suteikimo prekybos žmonėmis aukoms efektyvumą pagal nustatytus efektyvumo vertinimo kriterijus.	2016 m. I ketv.
4.3.	inicijuoti mokymus savivaldybių administracijų, policijos pareigūnų, sveikatos priežiūros, švietimo ir kitiems specialistams apie kompleksiskai teikiamos pagalbos prekybos žmonėmis aukoms organizavimą ir teikimą savivaldybėse;	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Organizuoti konkursą dėl pasiūlymų teikimo dėl seminarų savivaldybių administracijų, policijos pareigūnų, sveikatos priežiūros, švietimo ir kitiems specialistams apie kompleksiskai teikiamos pagalbos prekybos žmonėmis aukoms organizavimą ir teikimą savivaldybėse ir pasirašyti sutartį su konkursą laimėjusia organizacija.	2015 m. IV ketv.
4.4.	įvertinti socialinių darbuotojų ar kitų specialistų, galinčių suteikti psichologinę paramą prekybos žmonėmis aukoms, dalyvavimo baudžiamajame procese tikslumą ir esant poreikiui inicijuoti teisės aktų, reglamentuojančių baudžiamąjį procesą, pakeitimus.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Organizuoti bendrą pasitarimą su Vidaus reikalų ministerijos ir Teisingumo ministerijos atstovais, siekiant įvertinti socialinių darbuotojų ar kitų specialistų, galinčių suteikti psichologinę paramą prekybos žmonėmis aukoms, dalyvavimo baudžiamajame procese tikslumą ir esant poreikiui kreiptis į Teisingumo ministeriją dėl teisės aktų patikslinimo.	2017 m. I ketv.